

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖВУЗІВСЬКОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

19 ТРАВНЯ 2021 РОКУ

ХАРКІВ – 2021

УДК 37.013.42
ББК 74.60
А 43

За редакцією
доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Васильєвої Марини Петрівни

Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи: матеріали міжвузівської дистанційної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (19 травня 2021 року); за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. 78 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (протокол № 5 від 11 травня 2021 р.).

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2021.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2021.
© Васильєва М.П., 2021.

ЗМІСТ

НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....7

Буйницька М. САМООСВІТНЯ КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ОСНОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПРАВА.....7

Ван Юйхун. ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У КНР ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ9

Потьомкіна Н. «Я-РЕАЛЬНЕ» ТА «Я-ВІРТУАЛЬНЕ» ЯК СКЛАДОВІ «Я-СОЦІАЛЬНОГО» ПРЕДСТАВНИКІВ КІБЕРПОКОЛІННЯ.....10

НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....13

Гуцько Л. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ В ШКОЛІ.....13

Грицай С. ОРГАНІЗАЦІЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ.....17

Житник С. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО КОНСТРУЮВАННЯ ІНВАЛІДНОСТІ.....19

Лещенко Є. ПРОБЛЕМИ «СОЛО-БАТЬКІВ» З ПОЗИЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....21

Олексенко А. ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ ДИТИНИ ЯК ОРІЄНТИР ПЕРЕБУДОВИ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....23

Хопта В. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....25

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....28

Артюшенко В. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЕТНОПЕДАГОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ.....28

Бабенко В. ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР У СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗЗСО.....29

Бейник К. СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ У ЗЗСО.....31

Вазуля К. АНАЛІЗ ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА З СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ ЯК УМОВА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ.....33

Герасименко Є. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....35

Гончарова А. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПРОФОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....38

Жигилій Г. СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ-СИРІТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В УМОВАХ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї.....40

Карпцова К. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРІ.....42

Котікова О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....44

Кретчак Х. СУПЕРВІЗІЯ У РОБОТІ ВОЛОНТЕРІВ.....47

Кривохата К. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ АДИКЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	49
Лейба А. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ В УМОВАХ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї.....	52
Напольських В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	54
Новицька А. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	57
Паршина В. ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-МЕДИЧНОГО ПАТРОНАЖУ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ В СТАЦІОНАРНОМУ ВІДДІЛЕННІ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	59
Пихова П. АНАЛІЗ ЗМІСТУ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ.....	60
Полякова К. ВІДЕОЛЕКТОРІЙ У ПЕРВИННІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ПРОФІЛАКТИЦІ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ.....	62
Сапєльнікова А. ІЗОТЕРАПІЯ В ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	65
Сиротюк М. АДАПТАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ.....	67
Сініченко А. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	68
Столярова Н. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	70
Тараненко А. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В БЛАГОДІЙНИХ ФОНДАХ.....	72

Якимович Д. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....74

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....76

НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО- НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

САМООСВІТНЯ КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ОСНОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПРАВА

Марина Буйницька

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О.Е. Коваленко

Магістр права виступає фахівцем, якому належить виконувати функції з правової освіти, виховання, формування правосвідомості різних категорій населення; правотворчості – для регулювання відносин між державою і її громадянами; правозастосування – для регулювання міжособистісних відносин між представниками різних суспільних інституцій, громадянами. Ураховуючи основне призначення права і існування правової системи регулювання відносин у правовій державі, фахівці магістерського рівня повинні мати глибоко засвоєні теоретичні основи правової підготовки з орієнтацією на подальшу науково-дослідницьку діяльність.

Погоджуємося з дослідниками, які вважають, що «саме магістерська підготовка забезпечує формування наукового мислення фахівця на методологічному підґрунті, прогностичність наукових ідей, здатність до розуміння та використання сучасних теорій різних наук відповідно до завдань фундаментальних і прикладних досліджень у певній галузі» [1, с. 8]. Зважаючи на роль науково-дослідницької діяльності для формування аналітичного мислення, умінь аналізу, абстрагування, конкретизації, систематизації правових понять на основі глибокого усвідомлення їхньої суті майбутнім магістром права, важлива роль відводиться формуванню в фахівця самоосвітньої компетентності. Така компетентність має забезпечувати постійний розвиток і удосконалення професійної компетентності фахівця в галузі права, котра характеризується як динамічна за своєю суттю.

Проблему формування в фахівців самоосвітньої компетентності як способу підвищення їхньої професійної компетентності дослідниками розглянуто в різних аспектах: виявлено суть, зміст, функції, особливості та місце самоосвіти у професійній діяльності (А. Громцева, Н. Кузьміна, І. Наумченко, Г. Сухобська та ін.); з'ясовано її історичні та соціальні аспекти (А. Айзенберг, Б. Райський, М. Скаткін, Є. Шукліна та ін.); вивчено шляхи та способи формування в здобувачів потреби в самоосвіті (В. Буряк, Т. Климова, Г. Серіков, А. Усова та ін.). Дослідження основ і ролі самоосвіти створили підґрунтя для обґрунтування суті самоосвітньої компетентності фахівця, формування якої виступає нагальною потребою відповідно до сучасних умов життєдіяльності в цілому і професійної діяльності зокрема.

Здатність до самоосвіти як «цілеспрямованої систематичної пізнавальної діяльності, керованої самою особистістю, що слугує для вдосконалення її освіти» забезпечує безперервне продовження загальної та професійної освіти, завдяки якому актуалізуються і розширюються знання, заповнюються прогалини в духовному розвитку людини [3]. Таке визначення свідчить про встановлену кореляцію між самоосвітою і соціалізацією особистості як процесом входження у суспільні відносини на основі прийняття і усвідомлення належності засад існування суспільства.

Підтвердженням цього є трактування Н. Коваленко самоосвітньої компетентності особистості як складної інтегративної властивості особистості, яка забезпечує готовність задовольняти індивідуальні і соціальні потреби пізнання нею дійсності на основі оволодіння знаннями, уміннями та навичками, методами діяльності та здобутого досвіду ефективно здійснювати систематичне самостійне набуття соціального досвіду людства [2].

Для магістра права така властивість представляє інтерес не лише в плані розвитку власної особистості, але й продукування змін, які фахівець може внести в розвиток професійної правової діяльності в плані її удосконалення, оптимізації і в розвиток системи правового регулювання суспільних відносин у цілому.

Отже, самоосвітня компетентність майбутнього магістра права і її формування під час професійної підготовки здобувача другого рівня вищої освіти представляє нагальну і актуальну проблему в плані пошуку шляхів оптимального і ефективного забезпечення зокрема й з метою соціалізації фахівця.

Список використаних джерел:

1. Васильєва М.П. До проблеми визначення фахових компетентностей магістра спеціальності «Соціальна робота». *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 22 листопада 2019 р. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. С. 8-9.
2. Коваленко Н. В. Генезис поняття самоосвітня компетентність учнів. Педагогічні науки. Збірник наукових праць. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2008. Ч. 2. С. 67–76.
3. Герасимова О. І. Самоосвітня компетентність студентів як складова професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Вісник психології і педагогіки* [Електронний ресурс]. Педагогічний інститут Київського ун-ту імені Бориса Грінченка, Інститут людини. К., 2014. Вип.16. URL:http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7413/1/Sytnyk_O_VPP_16_14_FLMD_PI.pdf

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У КНР ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Ван Юйхун

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

Шкільна освіта закладає основу навчання і виховання дитини упродовж життя і створює умови для особистісного розвитку. У зв'язку з цим, основна увага має бути спрямованою на пошук шляхів забезпечення якісної шкільної освіти.

Музична освіта – визнана важлива частина розвитку дитини, що впливає на її фізичний і розумовий стан, сприяє покращенню особистісних якостей. Виховання особистості, здатної бачити, сприймати, усвідомлювати, створювати і реалізовувати прекрасне в усіх його проявах – завдання, яке постає як актуальне і нагальне в сучасних умовах руйнації цінностей людської взаємодії.

Позитивний вплив музичної освіти на розвиток особистості відзначав ще мислитель-просвітитель Ж.Ж. Руссо. Ним було висунуто й обґрунтовано освітній заклик «Естетичне виховання для всебічного розвитку людських талантів», відповідно до якого музичну освіту дітей варто розпочинати якомога раніше. При цьому йшлося не лише про навчання дитини співу або танцям, але й про всебічний розвиток на основі виховання її талантів. Основним призначенням прояву талантів є перетворення дійсності на краще, сприяння прогресу людства завдяки втіленню новаторських ідей і продуктів людської думки і життєдіяльності.

У зв'язку з цим, статус і роль музичної освіти сучасних школярів виявляються особливо важливими, що спричиняє перебудову системи шкільної освіти в КНР. Варто відзначити, що музичній шкільній освіті в країні завжди приділялася увага, але основний акцент робився на естетичному вихованні як обов'язковому елементі функціонування всієї сукупності духовного багатства індивіда.

На сьогодні дослідниками і практиками виявляються суперечності як перешкоди в системі шкільної освіти, що перешкоджають ефективно використовувати музичну освіту для соціального виховання особистості школяра. В основі цих суперечностей лежать проблеми, серед яких можна визначити такі:

1) відсутність чіткого усвідомлення діалектичного взаємозв'язку між соціальним виховання особистості школяра і музичною освітою, яка здебільшого спрямована на навчання музичних здатностей і оволодіння школярами музичними знаннями і навичками з ігноруванням естетичних і соціальних характеристик самої музики. Про це свідчить однобічність у розумінні цілей шкільної музичної освіти, переважання утилітарних цілей над виховними;

2) неповне розуміння вчителями музичного мистецтва цілей і

можливостей музичної освіти школярів, що зумовлює нездатність повністю використовувати функції музичної освіти для соціального виховання підростаючого покоління. Неготовність учителів до соціального виховання школярів засобами музичної освіти виявляється як недостатня здатність розуміти зміст музичної освіти школярів на різних її етапах, неволодіння сучасними формами і методами музичної освіти, нездатність до розроблення й запровадження інноваційних освітніх технологій;

3) нерозуміння батьками ролі музичної освіти дітей для їхнього соціального виховання, а також власної ролі в процесі використання засобів музичної освіти під час виховання дітей у позанавчальний час. Так, більшість батьків упереджено ставляться до сімейної форми музичної освіти дітей, а також вважають необов'язковою шкільну музичну освіту. Батьки часто ставляться до музичної освіти як до другорядної порівняно з навчанням точних і гуманітарних дисциплін, вважаючи її предметом для релаксації або відпочинку. Це зумовлено тим, що музика, фізичне виховання, виявлення ставлення школяра до краси, естетичних смаків не входять до змісту предметів єдиного іспиту. Батьки ігнорують важливу роль музичної освіти і музики як засобу виховання важливих соціальних якостей особистості.

Отже, потребує переосмислення роль музичної освіти школярів у процесі їхнього соціального виховання, переорієнтація цілей з утилітарного розуміння результатів музичної освіти на виховання важливих якостей особистості представника майбутнього покоління і її всебічний розвиток. Вирішенню цього питання сприятиме запровадження нових підходів до підготовки вчителя музичного мистецтва як дієвого провідного суб'єкта організації комплексного систематичного процесу музичної освіти школярів із залученням можливостей її сімейних і суспільних форм.

«Я-РЕАЛЬНЕ» ТА «Я-ВІРТУАЛЬНЕ» ЯК СКЛАДОВІ «Я-СОЦІАЛЬНОГО» ПРЕДСТАВНИКІВ КІБЕРПОКОЛІННЯ

Нанулі Потьомкіна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор А.О. Рижанова

Сучасні юнаки та дівчата, народжені в ХХІ сторіччі, є представниками унікального за своєю природою кіберпокоління, для якого характерні цілий комплекс біопсихосоціальних новоутворень (домінування образного мислення з фрагментарністю його структури, розширення каналів сприйняття інформації та мозаїчність її обробки тощо) та видозміна в усвідомленні своєї соціальної сутності, що в єдності обумовлює аргументовану наукову потребу у вивченні трансформації їх „Я-соціального” та його поділу на органічні для інформаційного суспільства складові: „Я-реальне” та „Я-віртуальне”.

Кіберпокоління, як нову генерацію інформаційного суспільства досить системно досліджують саме вітчизняні науковці: психологи О. Петрунко та В. Посохова (комунікативний аспект становлення суб'єктності в Мережі), політичний психолог А. Краснякова (розвиток громадянськості в умовах кібервзаємодії), соціальний етнопсихолог М. Махній (мережеве суспільство та його особливості), соціальні філософи Т. Кармадонова і О. Рубанець та соціальні педагоги О. Кудашкіна, А. Рижанова, С. Харченко та ін. (особливості процесу кіберсоціалізації), у той час, коли соціально-педагогічний аспект формування „Я-соціального” в умовах панування кіберпростору досліджено не достатньо.

„Покоління Z”, „цифрове покоління”, „діти технологій”, „покоління великого пальця” (від англ. „thumb generation”), „кіберпокоління” – все це є синонімами до сучасної молодішої генерації, народженої в епоху переходу від індустріального до інформаційного суспільства та домінування інформаційно-комунікаційних технологій, що через Інтернет надають доступ до безмежного світу віртуальної реальності. Поряд із цим, не залишаються поза увагою узвичаєні фізіологічні та психологічні зміни, пов'язані зі статевим дозріванням юнаків та дівчат, які впливають на процес формування та ускладнення цілісності їх „Я-концепції”, тоді як її соціальна складова (тобто „Я-соціальне”) зазнає радикальних змін через появу нових вимог не тільки від традиційних інститутів соціалізації (сім'я, школа, однолітки та ін.) та відповідних агентів, а й від кіберпростору, що зумовлює появу та комплікацію новітніх рольових конфліктів і статусної невизначеності щодо необхідності ухвалення важливих рішень про вибір професії, ціннісних орієнтацій, способу життя тощо з опорою на виклики однаково реального соціального та глобально-віртуального середовища.

Безособовість Інтернету як своєрідного віртуального соціального партнера створює передумови для підміни потреби в соціальних контактах у реалі, що, у свою чергу, призводить до збіднення реальних соціальних зв'язків, а слідування віртуальним образам успішної людини, результат успіху якої не пов'язаний з процесом досягнення професійної кар'єри та соціального статусу викликає знецінення життєвого та професійного пошуку траєкторій руху соціального ліфта не тільки в горизонтальному напрямку, а й по вертикалі угору ієрархічних відносин. Водночас, викривлене уявлення про ідеальну зовнішність та образ життя через сприйняття контенту сторінок медійних особистостей та зірок шоубізу із застосуванням численних „прикрас” (фільтри, фоторедактори), які демонструють здебільшого асоціальні зразки поведінки та надмірну епатажність, що набувають більшої популярності, ніж соціально-позитивні, при цьому знецінюючи загальнолюдські ідеали у реальному житті та поширюючи позицію споживацтва, егоїзм, безвідповідальність тощо. Вважаємо, що подібна негативна тенденція призводить до масового незадоволення своєю реальною соціальною ідентичністю серед молодого покоління та спонукає їх до пошуку нового досвіду існування, нових вражень та реалізації нереалізованих в реальному житті сторін свого багатогранного „Я”, що, власне, призводить до конструювання „віртуальних особистостей”, відмінних від реального соціального „Я”. У такий спосіб багаторольова

самопрезентація в Інтернет-просторі стає своєрідною відповіддю на нереалізовані бажання, незадоволені потреби, а також пригнічені в реальності агресивні тенденції до задоволення заборонених в соціумі потягів. Окрім того, не викликає сумніву, що в сучасних умовах існує низка особистісних соціальних проблем і потреб, задоволення яких в Інтернет-реальності значно полегшене у порівнянні з реальним життям (встановлення та розрив соціальних контактів; пошук інформації про небайдужих для тебе людей; поширення власних ідей серед широкого загалу тощо), внаслідок чого цифрове покоління вважає створення нового віртуального образу відмінного від свого реального соціального „Я” єдино правильним рішенням адже, користуючись ним у віртуальній реальності можливо вирішити проблеми, які не вирішуються (або вирішуються не повною мірою) в реальному соціумі та задовольнити потреби, які є маренням в реальній дійсності.

Таким чином, „Я-віртуальне” постає окремим специфічним соціальним феноменом, адже може за всіма своїми базовими психосоціальними показниками (інтереси, цінності, зовнішність, світоглядні орієнтації, соціальна поведінка, характер, темперамент, вольові прояви тощо) значною мірою відрізнитись від реального образу („Я-реальне”) „Я-соціального” представників кіберпокоління. Однак, схильні вважати, що „Я-віртуальне” та усі можливі його віртуальні ролі (різноманітні облікові записи у віртуальних соціальних мережах, блогах, форумах тощо) мають бути лише мережевою проєкцією тих соціальних ролей, що виконуються реальною особистістю в процесі повсякденної діяльності, але з єдиною приставкою – віртуальні, тобто реалізовані за допомогою інформаційних технологій, та складають цілісний образ „Я-соціального”. Здійснене уточнення дає змогу зробити припущення, що для повноцінного гармонійного соціального життя та розвитку представників „покоління Z” необхідно „мати міцний ґрунт під ногами”, оскільки саме усвідомлення своєї фізичної сутності надає відчуття психологічного та, головне, соціального благополуччя, що уможлиблює гармонійне функціонування нероздільного „Я-соціального”, забезпечуючи безпечний вихід „Я-реального” у віртуальність та ідентичне йому представлення „Я-віртуального” юнаків та дівчат.

Перспективи подальших розвідок полягають у повномасштабному дослідженні процесу гармонізації „Я-реального” та „Я-віртуального” для розквіту „Я-соціального” молоді генерачії.

НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ В ШКОЛІ

Лілія Гунько

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.І. Смеречак

Анотація. Автором здійснено спробу проаналізувати особливості профілактики булінгу в школі. Виокремлено компоненти готовності соціальних педагогів до роботи з дітьми, котрі піддаються булінгу: інформаційний (репрезентований знаннями соціального педагога сутності поняття «булінг»; форм вияву булінгу); комунікативний (передбачає достатній рівень розвитку вмінь і навичок конструктивної та ефективної контактної взаємодії з людьми, професійним середовищем); організаційно-діяльнісний (репрезентований здатністю до цілепокладання, організації управління, мотивування та самовмотивовування педагогічної діяльності), проєктивний (здатність до цілепокладання, створення умов, планування, проєктування, конструювання, моделювання). Визначено критерії (базовий, когнітивний, оцінково-регулятивний, практичний) готовності соціальних педагогів до профілактики булінгу за даними компонентами.

Ключові слова: соціальний педагог, булінг, школа, профілактика булінгу.

Lilia Gunko THEORETICAL FUNDAMENTALS OF DIAGNOSIS OF READINESS OF SOCIAL PEDAGOGUES FOR BULLYING PREVENTION IN SCHOOL

Abstract. The author made an attempt to analyze the features of bullying prevention in school. The components of the readiness of social pedagogues to work with children who are exposed to bullying are singled out: informational (represented by the knowledge of the social pedagogue of the essence of the concept of "bullying"; forms of bullying); communicative (provides a sufficient level of development of skills and abilities of constructive and effective contact interaction with people, professional environment); organizational and activity-based (represented by the ability to set goals, organization of management, motivation and self-motivation of pedagogical activities), projective (ability to set goals, create conditions, planning, design, construction, modeling). Criteria (basic, cognitive, evaluative-regulatory, practical) of readiness of social pedagogues for bullying prevention according to these components are determined.

Key words: social pedagogue, bullying, school, bullying prevention.

Постановка питання. Подолання, принаймні, мінімізація проблеми булінгу в освітньому середовищі пов'язана з рішеннями на різних рівнях: на

рівні держави – підтримка освітньо-виховних програм; на рівні школи – введення правил, статутів; на рівні класів – створення умов для ефективного спілкування і взаємодії дітей; на рівні індивідуальної поведінки педагогів – уважність щодо взаємодії дітей і власне позитивне ставлення до них. Важливу роль у цьому процесі відіграє соціальний педагог [5].

Ефективність професійної діяльності соціального педагога залежить від особистісно-професійних якостей, а саме: високого рівня емоційної контактності, емпатійності, рефлексивності, готовності до співробітництва, здатності до гуманних стосунків, високого рівня моральної культури, розвитку чуттєвої сфери тощо [3; 4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. значний внесок у вивченні проблеми булінгу та його профілактики зробили М. Алексеєнко [2]; Т. Алексеєнко [1]; Є. Дубровська [2]; О. Юрчик [6; 7]; М. Ясеновська [2]; D. Olweus [8] та ін.

Питання професійної діяльності соціального педагога у різних типах закладів загальної середньої освіти є предметом уваги С. Архипової, М. Васильєвої, Т. Демиденко, І. Зверєвої, А. Капської, В. Костіної, Т. Логвиненко, В. Поліщук, О. Сорочинської, Л. Тимчук та ін.

Однак у фаховій літературі недостатньо висвітлюються питання про компоненти, критерії та показники готовності соціальних педагогів до профілактики булінгу в школі.

Мета статті – визначити теоретичні засади діагностування готовності соціальних педагогів до роботи з дітьми, котрі піддаються булінгу.

Виклад основного матеріалу. Узавши за основу думку В. Поліщук [3; 4] та О. Сорочинської [5] нами виділено такі компоненти готовності соціальних педагогів до роботи з дітьми, котрі піддаються булінгу: інформаційний, комунікативний, організаційно-діяльнісний, проєктивний.

Інформаційний компонент - репрезентований знаннями соціального педагога стосовно: сутності поняття «булінг»; форм вияву булінгу (фізична агресія, комунікативна атака, залякування, цькування, ізоляція, здирництво, пошкодження майна; приниження учня, який уже погано або дуже добре навчається чи вразливий в інших відносинах; підтримка вчителем цькування колективом учня через страх самому стати жертвою, через безсилля щось змінити або задля зміцнення власного авторитету), причин виникнення булінгу в учнівському середовищі; вміннями надавати характеристику булінг-дій, сприймати, збирати та відбирати інформацію, систематизувати, аналізувати, структурувати, узагальнювати, оцінювати, адаптувати, візуалізувати, вербалізувати, кодувати та декодувати, трансформувати і транслювати тощо [6; 7].

Комунікативний компонент є набором знань, умінь та навичок, необхідних для спілкування соціального педагога з учнем, а також конструктивної та ефективною контактної взаємодії з людьми, професійним середовищем. Окрім цього, соціальні педагоги мають звертати особливу увагу на те, що типовою жертвою переслідування найчастіше стає високотривожна, сенситивна, невпевнена у собі дитина, схильна до депресивних переживань. У

фізичному плані такі діти іноді слабкіші за однолітків (однак це стосується переважно жертв-хлопців). У багатьох випадках учні-жертви тримають свої проблеми «в собі». Мотивами можуть бути побоювання помсти з боку агресорів, недовіра до власних батьків та інших родичів [5].

Організаційно-діяльнісний компонент: здатність до формулювання цілепокладання, організації управління, мотивування та самовмотивовування педагогічної діяльності, прогнозування, інформування, організації діяльності, контролю, корекції та відслідковування результатів діяльності.

Соціальні педагоги мають знати основні завдання технології роботи з дітьми, котрі піддаються булінгу: виявлення причин деформацій у розвитку дітей і підлітків; пошук засобів і способів їхнього усунення; оптимізація умов життя, виховання й навчання; побудова адекватного педагогічного процесу, що сприяє розвитку нормальної особистості; своєчасне виявлення дітей і підлітків групи ризику; оздоровлення їхнього внутрішнього миру, подолання психологічної кризи; надання різнобічної допомоги нужденної через реалізацію спеціальних реабілітаційних, корекційно-розвивальних програм.

Проективний компонент передбачає здатність до цілепокладання, створення умов, планування, проектування, конструювання, моделювання, структурування, технологізації процесу роботи з дітьми, котрі піддаються булінгу, а серед них: реконструкція соціокультурного оточення різних категорій учнів, допомозі у спілкуванні та навчанні, цілеспрямованій соціально-психологічній роботі з близькими та родичами; організація дозвілля і спілкування; охороні прав дітей; медичний, психологічний, педагогічний патронаж.

У визначенні показників ми дотримувались таких вимог: чіткість змісту показників, можливість їх виміряти; системність показників, що повинні забезпечувати найбільш повну характеристику досліджуваного процесу; адаптивність, що має відобразити всі можливі зміни об'єкта.

Використовуючи дослідження сучасних науковців [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8] ми розробили критерії та показники готовності соціальних педагогів до роботи з дітьми, котрі піддаються булінгу:

На основі аналізу вищезазначених досліджень, специфіки професійної діяльності соціальних педагогів нами були визначені такі критерії: базовий, когнітивний, оцінково-регулятивний, практичний. Детальний опис зазначених критеріїв та показників подано нижче.

Базовий: сукупність комунікативних умінь, активна взаємодія соціального педагога з об'єктами та суб'єктами соціально-педагогічної діяльності.

Когнітивний: вільне володіння професійною термінологією; прояв аналітичних можливостей, адекватних особливостям процесів сприймання, розуміння, оцінювання об'єктів соціально-педагогічної роботи, наявність знань у соціальних педагогів про зміст та поетапність різних видів професійної діяльності; проєкціонування процесу реалізації різних за характером умінь на основі визначення ефективності засобів і способів їх реалізації у роботі з різними категоріями учнів.

Соціальний педагог має знати: законодавство України, нормативно-правові акти, методичні та інші розпорядчі документи і матеріали, які регламентують організацію соціально-педагогічної роботи, юридичної допомоги, піклування, опікування, догляду, соціальної реабілітації, соціального захисту; соціологію; психологію; організацію технології соціальної роботи та ін.

Показники: володіння знаннями про сутність булінгу, усвідомлення їх значущості; міцність, глибина, повнота знань щодо змісту, форм та методів соціально-педагогічної роботи з дітьми; здатність встановлювати та підтримувати контакти з дітьми, здатність до професійної самореалізації через спілкування.

Практичний: сукупність умінь, необхідних для розвитку комунікативних умінь та умінь роботи з дітьми; здатність виконувати професійні дії.

Показники: уміння результативно працювати як самостійно, так і колегіально; повнота виконаних професійних дій, їх гнучкість, мобільність, стійкість, оперативність, якість, завершеність.

Оцінково-регулятивний: самоконтроль та регуляція дій; перенесення досвіду стосунків з однієї професійної ситуації на іншу.

Показники: здатність адекватно оцінювати власні професійні дії, реагувати на пропозиції та зауваження колег, керівництва тощо; мобільність, доцільність професійних дій.

Висновки. Ефективність роботи шкільного соціального педагога з дітьми, котрі піддаються булінгу залежить від рівнів сформованості готовності до даного напрямку професійної діяльності за усіма зазначеними компонентами та передбачає вимірювання за вищезазначеними критеріями та показниками.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у проведенні експериментального дослідження для виявлення рівнів сформованості готовності соціальних педагогів до профілактики булінгу в школі.

Список використаних джерел:

1. Алексеєнко Т. Явища мобінгу та булінгу в стосунках групи і особистості. *Шлях освіти : науково-методичний журнал*. 2012. № 2. С. 12 – 16
2. Дубровська Є., Ясеновська М., Алексеєнко М. Насильство в школі: аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі у її розв'язанні. Київ, 2009. 34 с.
3. Поліщук В.А. Концептуальні засади моделі підготовки соціально-педагогічних кадрів в Україні. *Соціальна робота в Україні на початку XXI ст. : Проблеми теорії й практики: міжнар. наук.-практ. конф.*, 29 – 31 жовтня 2002 р. К., 2002. Т. 1. С. 59 – 68.
4. Поліщук В.А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : автореф дис. ... доктора пед. наук. Тернопіль, 2006. 44 с.

5. Сорочинская О.М. Новая модель начальной профессиональной подготовки социальных педагогов. *Соціальна робота: Теорія, досвід, перспективи*. Ужгород: УДУ, 1999. Ч. 2. С. 224-227.
6. Юрчик О.М. Інтегративний підхід до психологічної профілактики булінгу. *Психологічна профілактика насилля і ворожості в суспільному та приватному житті: тези учасників Круглого столу* (Івано-Франківськ, 5 травня 2015 року) / [редактор-упорядник З.С. Карпенко]. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2015. С. 70-74.
7. Юрчик О.М. Методологічні аспекти емпіричного дослідження шкільного насильства. *Сборник научных трудов SWorld*. 2014. Выпуск 4 (37). Том 16. С. 34-40.
8. Olweus D. Bullying at school. *Blackwell Publ.* 1993. 215 p. URL: <http://books.google.com.ua> (дата звернення 15.10.2019).

ОРГАНІЗАЦІЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Світлана Грицай

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О. С. Бацман

Основним ресурсом громади є її мешканці. На різних етапах життя будь-хто з мешканців громади може потрапити у складні життєві обставини та потребувати професійної соціальної підтримки для їх подолання. Тому в кожній територіальній громаді необхідним є розвиток та забезпечення надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання та мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, що належать до власних повноважень громад.

Найголовніші першочергові завдання, які необхідно виконати для забезпечення надання базових соціальних послуг:

1) визначення потреб населення територіальної громади у соціальних послугах, що передбачає збір, узагальнення та аналіз інформації (наявність на території громади осіб/сімей, які належать до вразливих груп або перебувають у складних життєвих обставинах, та їхні потреби у соціальних послугах; доступність соціальних послуг, відповідно до потреб отримувачів, як фактичних, так і потенційних);

2) планування надання соціальних послуг (середньострокове планування (терміном на 3-5 років) важливе для організації системної і планомірної роботи з метою ефективного вирішення важливих завдань і може бути реалізоване у формі цільових програм);

3) фінансування соціальних послуг (механізм фінансування соціальних послуг передбачає можливість застосування різноманітних джерел фінансових

ресурсів та варіантів фінансування. Тому доцільно буде побудувати оптимальну модель фінансування соціальних послуг має передбачати мобілізацію стабільних фінансових ресурсів необхідних для надання доступних і якісних соціальних послуг, а також побудувати таку систему використання коштів, яка передбачає ефективне їх використання в інтересах громади).

Місцевий бюджет є основним джерелом фінансування соціальних послуг. Однак можна сприяти залученню коштів з інших джерел, якими можуть бути ресурси благодійників, меценатів та інших суб'єктів.

Варто зазначити, що згідно з Порядком організації надання соціальних послуг (затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 №587) кожен мешканець громади має [1]:

- доступ до базових соціальних послуг, що надаються професіоналами високої кваліфікації на принципах партнерства міждержавними, муніципальними, громадськими та комерційними організаціями;
- можливість вести активний і незалежний спосіб життя, реалізовувати власний потенціал та, будучи відповідальними членами міської громади, здійснювати вплив на процеси функціонування й постійного вдосконалення сфери соціальних послуг.

Стратегічними пріоритетами розвитку системи надання соціальних послуг в громадах є:

- підвищення рівня доступності соціальних послуг (сформувати доступне інформаційне поле щодо соціальних послуг, які надаються);
- формування соціально відповідальної громади (впровадити систему заходів, спрямованих на підвищення соціальної активності та відповідальності громади; залучити громадські організації міста до надання соціальних послуг та соціальної підтримки);
- розвиток ринку соціальних послуг (створити ефективну систему навчання та підвищення кваліфікації співробітників; запровадити диференційовану систему мотивації персоналу та гідні умови роботи);
- посилення кадрового потенціалу суб'єктів, які надають соціальні послуги (забезпечити якість надання соціальних послуг) [2].

Список використаних джерел:

1. Про організацію надання соціальних послуг: Постанова кабінету міністрів України від 01.06.2020 №587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.05.2021).
2. Про стратегію розвитку системи соціальних послуг в Україні на період до 2022 року. URL: <http://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/STRATEGYA-ROZVYTKU-SYSTEMY-SOTSIALNYH-POSLUG.pdf> (дата звернення: 02.05.2021).

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО КОНСТРУЮВАННЯ ІНВАЛІДНОСТІ

Світлана Житник

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О. С. Бацман

Актуальність дослідження обумовлена упередженим ставленням соціуму до людей з фізичними обмеженнями здоров'я. Одним із суттєвих стереотипів, що існують в суспільстві, є поширене уявлення про те, що інвалід не може бути справжньою жінкою чи справжнім чоловіком [1].

Автором було проведено опитування здобувачів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна», оскільки майбутні соціальні працівники більш за інших здобувачів вищої освіти обізнані в проблемах осіб з фізичними обмеженнями здоров'я, а також в питаннях соціальних відносин в суспільстві. Вибірка складала 85 осіб. Дослідження дало досить широкий спектр відповідей на задані запитання. Дані асоціації достатньо добре висвітлили існуючі в суспільстві стереотипи.

Таким чином, об'єктом дослідження є інвалідність як соціальне явище, предметом – соціальне конструювання інвалідності з точки зору гендерних аспектів. Метою дослідження є вивчення існуючих в нашому суспільстві стереотипів щодо чоловіків та жінок-інвалідів і поглядів самих інвалідів стосовно цього питання. Гіпотеза дослідження базується на науковому припущенні, що інвалідність є соціальним конструктом, який створюється соціальними агентами і функціонує в призмі соціокультурних стереотипів.

Вибірка дослідження – студенти спеціальності «Соціальна робота» Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна» (69 осіб), жінки з інвалідністю різних вікових груп у кількості 6 осіб (однією з вимог для відбору інформанток була наявна «стигма інвалідності», тобто наявність зовнішніх ознак інвалідності. Саме така ситуація, на наш погляд, проблематизує конструювання гендерних біографій та ідентичностей жінок-інвалідів. Через певну інтимність обговорюваних проблем та, враховуючи стать інтерв'юєра, інтерв'ю у чоловіків-інвалідів не бралось).

Методи дослідження – вільне інтерв'ю, асоціативне опитування та якісний аналіз кінематографічних відеоматеріалів [2].

Для першого дослідження було проведено опитування [3] студентів спеціальності «Соціальна робота», оскільки вони більше за інших студентів інших спеціальностей обізнані в проблемі інвалідності, а також в питаннях соціальних відносин в суспільстві. Було опитано 69 осіб

Друге дослідження було направлено на гендерну ідентичність жінок з інвалідністю. Авторкою було проведено 6 глибинних інтерв'ю з жінками з інвалідністю.

Враховуючи важливість впливу кінематографа на соціальну свідомість, третє дослідження було направлено на аналіз деяких кінострічок, що

розглядають питання інвалідності. Для аналізу ми обрали 5 відомих кінострічок: «Країна глухих», «Людина дощу», «Форрест Гамп», «Запах жінки», «Народжений 4-го липня». Загалом стрічок, що репрезентують образи інвалідів небагато. Було використано метод якісного аналізу відео документів (кінострічок).

Розглянуто п'ять кінострічок, які ілюструють чоловічу і жіночу інвалідність. Дане дослідження дало нам змогу змалювати картину, яка постає перед глядачем, формуючи його світогляд і бачення образів чоловіків та жінок з інвалідністю.

Отримані результати першого дослідження підтвердили існування в нашому суспільстві стереотипів щодо інвалідів, які таврують їх і ускладнюють життя, таких, наприклад, як «безпорадність», «жалюгідність», «бідність», «асексуальність», «самотність» тощо.

За результатами другого дослідження деякі стереотипи, виявлені в першому дослідженні, взагалі себе не виправдали, так як часто не мають місця в житті інваліда. Жінки з інвалідністю мають сім'ю, виховують дітей, намагаються постійно за собою доглядати, щоб виглядати привабливими і сексуальними, займаються спортом, не являються обмеженими в спілкуванні, комунікабельні і відкриті.

Друге дослідження підтвердило нашу гіпотезу, поставлену на початку практичного його втілення. Дійсність і звична для нашого розуміння картина інвалідності далекі від правди і цей факт робить ще важчим ту боротьбу, яку розпочинає кожен з людей-інвалідів на початку нового дня. Ми своїм баченням їх проблем ускладнюємо їм життя, на моральному рівні порушуючи їх права, затверджені на міжнародному рівні. Ми як прообраз іншого, створюємо ярлики і встановлюємо обмеження в процесі соціалізації і адаптації інвалідів до соціуму.

В третьому дослідженні ми проаналізували кінематограф як один із соціальних агентів конструювання соціальної реальності. Розглянуті нами фільми демонструють загальноприйняті погляди на статево-рольову стратифікацію.

Ми розглянули три сторони гендерної ситуації в соціумі відносно інвалідності: сторона того, хто відтворює і закріплює стереотипи (ЗМІ), сторона тих, хто їх сприймає і будує свою поведінку відносно цих знань, і сторона самих інвалідів, реальний погляд на ситуацію. Стереотипізація суспільства досить сильно впливає на життя інвалідів.

Список використаних джерел:

1. Воробьёва О. Гендерные аспекты социальных атитюдов к инвалидности. URL: sstusocwork.narod.ru/files/gend_sb_www/chapter_3/o_vorobeve.htm (дата звернення: 04.05.2021).
2. Хоф Р. Возникновение и развитие гендерных исследований. *Пол, гендер, культура* / Под ред. И. Клециной. СПб: Питер. 2003.408 с.
3. Ярская-Смирнова Е. Р. Социальное конструирование инвалидности. *Социологические исследования*. 1999. № 4. С.38-45.

ПРОБЛЕМИ «СОЛО-БАТЬКІВ» З ПОЗИЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Євгеній Лещенко

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор О.І. Рассказова

Сьогодні в Україні загострюються важливі проблеми, що нерідко ведуть до занепаду й деградації суспільства. Серед таких соціальних проблем найактуальнішими є кризові явища в сім'ї, які спричиняють появу сімей з не традиційною структурою - опікунських, сімей з прийомними дітьми і особливо сімей, де дитина виховується одним із батьків. Єдиної державної статистики щодо кількості сімей де є тільки мама або тато в Україні немає, однак можна зазначити, що спостерігається тенденція до збільшення частки таких сімей.

За кількістю розлучень Україна з середнім показником 4 розлучення на одну тисячу наявного населення посідає третє місце в Європі після Росії та Білорусі. За роки незалежності України цей коефіцієнт коливається від 3,2 до 4,2 розлучень на тисячу населення [1]. Також звертає увагу на себе збільшення сімей, які складаються з чоловіків-батьків та дітей, і становить 1–2 % від загальної кількості неповних сімей. Розпад шлюбу негативно впливає на життя всіх членів родини. Однак найбільшу небезпеку він становить для сім'ї, у якій є неповнолітні діти. «У разі розірвання шлюбу відбувається руйнування того природного осередку розвитку дитини, яким є повна сім'я з матір'ю та батьком. Здебільшого сім'ї, які розпадаються, мають спільних дітей, і щороку тисячі дітей переживають розлучення батьків» [2, с. 8].

Можна стверджувати, що проблема сім'ї, де дитину виховує хтось один із батьків, в сучасних умовах набула загальнонаціональних масштабів. Кількість татів-одинаків, які виховують дітей самотужки, на сьогоднішній день визначити важко, але однозначно їх менше, ніж матерів-одиначок. До відповідних соціальних служб батьки-одинаки звертаються дуже рідко, а деякі навіть не знають, що вони взагалі існують. Тому в даний час як ніколи важливо виявити проблеми неповної батьківської сім'ї, продумати шляхи їх вирішення, визначити основні напрями та специфіку роботи з неповними сім'ями.

З 2019 року в Україні з'явився медійний термін, як «соло-мама». Це не мами-одиначки, це не розведені жінки, що залишилися без підтримки колишнього чоловіка, це жінки, які свідомо пішли на виховання дитини, не будучи в шлюбі. Причини відсутності чоловіка можуть бути будь-які, але ось від материнства жінки не відмовляються, вони стають соло мамами і беруть повну відповідальність за виховання дитини [3].

Наукові дослідження сім'ї де є тільки тато або мама (Т. Алексеєнко, М. Докторович, І. Зверева, Б. Ковбас, В. Костів, В. Постовий, І. Трубавіна, В. Целуйко, Л. Шнейдер та ін.), а також праць класиків вітчизняної педагогіки (А. Макаренко, В. Сухомлинський, М. Стельмахович) свідчать, що їх автори відносили таку сім'ю до потенційно несприятливого чинника соціалізації особистості дитини. Феномен самотнього батьківства вивчали Ю. Борисенко,

І. Кон, В. Гончаров; формуванню усвідомленого батьківства присвячені дослідження Т. Веретенко, В. Кравця, В. Кікінеджи, Г. Лактіонової та ін.

За 15 років в Україні більше, ніж у 20 разів збільшилася кількість матерів-одиначок. Такі дані наводив міністр соціальної політики Олександр Рева у 2017 році. Однією із причин цього, на думку міністра, є те, що за існуючої системи соціального забезпечення в країні не вигідно реєструвати шлюб [4].

Соціально-педагогічна допомога самотнім батькам та мамам у вихованні дітей на сьогодні в Україні здійснюється різними соціальними службами шляхом надання комплексу соціальних послуг та здійснення соціального супроводу. Вивчивши досвід діяльності закладів соціального обслуговування щодо надання соціально-педагогічної допомоги неповній батьківській сім'ї, можемо констатувати, що на сьогодні в Україні у своїй роботі вони надають соціальну допомогу даній категорії сімей, хоча особливо їх не виділяють [5]. Надання соціально-педагогічної допомоги таким сім'ям у вихованні дітей здійснюється Центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Центрами матері та дитини, громадськими організаціями, освітніми установами у взаємодії з фахівцями інших установ та організацій, шляхом надання окремих видів послуг та здійснення соціального супроводу.

Реалії сьогодення доводять, що інститут самотніх сімей знаходяться в розвитку. Про це свідчить поява прийомних батьківських сімей та дитячих будинків сімейного типу. Тато в сучасній родині вже не повинен бути винятково годувальником, захисником і «головним правителем». А мама, яка сама виховує дитину не повинна боятися осуди з боку суспільства. Сучасний батько може будувати кар'єру і приділяти увагу вихованню дітей, разом із дружиною дбати про господарство. Когось із патріархальним мисленням такі перспективи лякають, а для когось це бажана реальність. Позитивом є те, що баланс особистого й робочого життя, залученість до сімейних справ дозволяють відчувати батьківство повною мірою, пережити всі його етапи, приділити цьому процесу достатньо уваги. Українське законодавство більше, ніж соціальні стереотипи, адаптовано до реалій сучасного суспільства, батько так само як і мати може взяти соціальну відпустку по догляду за дитиною.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики 2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.04.2021).
2. Становище сімей в Україні (за підсумками 2000–2009 роки): щорічна державна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище сімей та стан реалізації державної сімейної політики/Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державний інститут розвитку сім'ї та молоді. 2010. 227 с.
3. Соло-мама: таємне знання жінок, які самі виховують дітей 2021. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/mater-batkiv/solo-mama-taemne-znannya-zhinok-yaki-sami-vyhovuyut-ditey.html> (дата звернення: 30.04.2021).

4. Капська А. Й., Пеша І. В. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей. Центр учбової літератури, 2012. 231 с.
5. Зверева І. Д., Лактіонова Г. М. Соціальна робота в Україні. Київ: Науковий світ, 2003. 223 с.

ОСОБЛИВИ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ ДИТИНИ ЯК ОРІЄНТИР ПЕРЕБУДОВИ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анна Олексенко

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент В.Л. Григоренко

Інтеграція України у світовий освітній простір, поряд зі зміною правових та суспільно-економічних підходів, вимагає системного вдосконалення освітньої галузі, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг та реального забезпечення однакового доступу всіх громадян, зокрема і дітей з особливими освітніми потребами, до якісної освіти. Відповідно підготовка майбутніх педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами позначається сьогодні як одна з провідних цілей розвитку української держави й суспільства.

У Законі України «Про освіту» наголошується, що дитина з особливими освітніми потребами має необхідність додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту. Це поняття безпосередньо пов'язане зі становленням інклюзивного підходу в освіті, в межах якого інклюзивне навчання розглядається як система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [2]. Конвенція про права дитини та Декларація про права інвалідів, ухвалені Генеральною асамблеєю ООН, а також інші вітчизняні законодавчі акти серед пріоритетів визначають право дитини з особливими освітніми потребами в тому числі й на освіту.

Про актуальність вказаної проблематики свідчить все більш зростаючий науковий інтерес дослідників щодо цього питання. Проблеми навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, їх інтеграції у середовище закладів освіти, а також питання готовності майбутніх педагогічних кадрів до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти, соціальної адаптації дітей з особливими потребами до закладів освіти досліджували такі науковці, як О. Антонова, В. Бондар, Н. Буковцова, К. Волкова, О. Горбатюк, Д. Дешлер, Н. Лалак, Т. Лорман, Н. Назарова, Т. П'ятакова, О. Рассказова, Д. Харві, В. Шищенко, Ю. Шумилівська та інші. Аналіз наукового доробку вітчизняних та зарубіжних вчених дає можливість констатувати, що сьогодні більшість наукових праць присвячені питанням висвітлення особливих освітніх потреб дітей у закладах середньої освітньої ланки. Проте проблеми розуміння

особливих освітніх потреб дітей дошкільного віку та підготовки майбутніх вихователів до роботи з ними в умовах запровадження інклюзивної освіти у дошкільних закладах, яким присвятили свої наукові розвідки такі вчені, як А. Аніщук, А. Колупаєва, Л. Савчук, О. Мартинчук, І. Юхимець та інші, є набагато менш дослідженими, хоча й не менш актуальними.

Як наголошує А. Аніщук, для ефективного запровадження інклюзивного навчання необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних не тільки з неможливістю фінансування і матеріально-технічним забезпеченням, а й з неоднозначними позиціями членів суспільства і, перш за все, з неготовністю педагогічних кадрів до здійснення професійної діяльності в нових умовах [1, с. 214]. Тому одним із найважливіших чинників врахування особливих освітніх потреб у закладах освіти має бути формування професіоналізму майбутнього педагога в умовах інклюзії [3, с. 100]. Відповідно можемо стверджувати, що запровадження ідей інтеграції та інклюзії у дитячі садки України значною мірою залежить від готовності суспільства і освітянської спільноти й, насамперед, від кваліфікації кадрів, що вимагає внесення змін у процес підготовки майбутніх вчителів і вихователів.

Вчені (О. Акімова, А. Аніщук, К. Волкова та інші) наголошують на необхідності оволодіння майбутніми вихователями ЗДО інклюзивною компетентністю, яка забезпечить можливість здійснювати моніторинг психофізичного і соціального розвитку дітей, особистісно-орієнтований підхід, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини, створювати умови для включення дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище. Інклюзивна освіта вимагає, щоб майбутні вихователі ґрунтовно володіли знаннями щодо специфіки розвитку дітей з особливими освітніми потребами, вміли здійснювати корекційні заходи в умовах закладів освіти. Отже, для підготовки майбутніх вихователів ЗДО до діяльності в умовах інклюзивної освіти важливою стає цілеспрямована робота із удосконалення знань про дитину, підвищення рівня методичної готовності до роботи з дітьми з освітніми потребами, навчання педагогів дієвій співпраці з усіма учасниками освітнього процесу. При цьому підкреслимо, що до категорії осіб з особливими освітніми потребами можуть підпадати не тільки діти з інвалідністю, а й діти з мовними освітніми потребами, внутрішньо переміщені особи, діти-біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту.

Підсумовуючи, зазначимо, що сьогодні становлення інклюзивного підходу в освіті вимагає докорінної перебудови світогляду освітянської спільноти, батьків, усього суспільства, створення сприятливих освітніх умов для будь-яких категорій дітей. Одним з основних суб'єктів діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти виступає вихователь ЗДО, який має отримати відповідні знання та уміння, оволодіти інклюзивною компетентністю.

Список використаних джерел:

1. Аніщук А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Сер. : Психолого-педагогічні науки. 2013. № 5. С. 213-218.
2. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38-39. ст. 380.
3. Чупахіна С. Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП: співпраця із сім'єю. *Освітній простір України*. Науковий журнал ДВНЗ. Івано-Франківськ. 2015. Вип. 6. С. 100-104.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Віра Хопта

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.І. Смерчак

Визнання українським суспільством пріоритету загальнолюдських цінностей передбачає від освіти нового ставлення до дітей з інвалідністю, розв'язання завдань їхньої соціалізації та інтеграції [1]. Зміст та основні завдання участі соціально-психологічної служби та ІРЦ з питань соціально-психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами визначено низкою нормативно-правових документів. У закладах загальної середньої освіти здійснюється соціально-психологічний супровід дітей з ООП в межах загального навчання та виховання, створюються умови для їхнього гармонійного розвитку.

Процес соціально-психологічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами – це система передавання соціального досвіду з урахуванням особливостей і потреб різних категорій дітей із порушенням розвитку за активної їхньої участі й забезпечення адекватних умов, у результаті чого діти залучаються до роботи в усіх соціальних системах, структурах, беруть активну участь в основних сферах життя і діяльності суспільства, готуються до повноцінного дорослого життя, самореалізації та розкриття себе як особистості.

Інклюзивний підхід у системі освіти полягає в тому, що заклади загальної середньої освіти мають бути відкритими для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних чи інших особливостей. За рівнями включення дитини в освітній процес виокремлюють такі види: повна (рекомендована дітям, які за рівнем психофізичного розвитку відповідають віковій нормі та психологічно готові до спільного навчання з дітьми з типовим розвитком за індивідуальними програмами); комбінована

(можлива для дітей, у яких психофізичний розвиток наближений до вікової норми, але їхнє навчання в умовах масового закладу обов'язково має супроводжуватися корекційною допомогою відповідних фахівців, зокрема вчителя-дефектолога, соціального педагога, психолога, логопеда); часткова (припускає включення дитини в освітній процес у режимі неповного тижня, коли вона засвоює навчальний матеріал у ході індивідуальних занять, але відвідує окремі уроки, бере участь у виховних заходах); тимчасова (дитина включається в колектив однолітків у закладі освіти короткочасно та під час навчання та під час виховних заходів) [3, с. 55].

Соціально-психологічний супровід дитини з інвалідністю в умовах інклюзивного навчання передбачає [2]:

1) ознайомлення з особовою справою дитини, історією та особливістю перебігу захворювання, співбесіду з представником ІРЦ;

2) бесіду з дитиною та її батьками, мету визначення рівня можливостей дитини (самообслуговування, спілкування, пізнавальних можливостей, самоконтролю поведінки, емоційно-вольової сфери тощо);

3) оцінку освітнього середовища, визначення щодо його відповідності до потреб і можливостей дитини (психолог, соціальний педагог надають пропозицію щодо здійснення організаційних, функціональних, методичних змін);

4) вивчення індивідуальних особливостей та психічного розвитку дитини;

5) проведення психолого-педагогічного консилиуму з метою розробки індивідуальної програми розвитку;

6) проведення зустрічі з батьками й учнями класу (школи), педагогами з метою формування їхньої психологічної готовності до взаємодії з дитиною із особливими освітніми потребами;

7) проведення психокорекційної роботи з метою розвитку потенційних можливостей дитини та відповідного формування особистості;

8) відстеження соціально-психологічного клімату в колективі та статусу дитини у групі;

9) сприяння соціальній інтеграції дитини: залучення до позакласної і позашкільної діяльності;

10) моніторинг рівня адаптованості й інтегрованості учня, адаптація відповідних індивідуальних програм, планів.

Завдання соціально-психологічного супроводу [4]:

- актуалізація особистісного потенціалу розвитку дитини;

- формування позитивних міжособистісних стосунків учнів з порушеннями психофізичного розвитку та їхніх ровесників у процесі внутрішньошкільної інтеграції;

- консультування батьків або осіб, які їх замінюють, щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання, професійної орієнтації, соціальної адаптації їхньої дитини тощо.

Список використаних джерел:

1. Бондар В. Освіта дітей з особливими потребами: пошуки та перспективи. URL http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PnExYZOX6SAJ:www.flife.com.ua/inclusion/%3Fpage_id%3D454+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua (дата звернення: 05.05.2021).
2. Гречко Л.М. Психологічний супровід дітей з вадами психофізіологічного розвитку в загальноосвітній школі. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету: Серія соціально-педагогічна*. Вип. 6. Кам'янець-Подільський, 2006. С. 247 – 250.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І.Д. Звереві. Київ. Сімферополь : Універсум. 2012. 536 с.
4. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі : навч.-наочн. посіб. / Укладач :Тетяна Скрипник. Київ. 2015. 58 с.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЕТНОПЕДАГОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ

Валерія Артюшенко

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

Згідно зі статистичними даними, що наведено на сайті МОН України, сучасні підлітки, порівняно з минулими поколіннями, більше часу проводять у віртуальному світі, ніж у реальному: так, майже 45% підлітків проводять у соціальних мережах до 3 годин на день, а ще приблизно 50% – 4 та більше годин. Також значно знизилася кількість відвідувачів театрів, музеїв та інших культурних закладів, особливо в останній рік, враховуючи розповсюдження коронавірусної хвороби, - що зумовило зниження ролі традиційних засобів культури як провідних чинників виховного впливу. Сучасний підхід до проблеми розвитку особистості у площині парадигми гуманізації освіти актуалізує проблему соціального виховання підростаючого покоління на засадах залучення до етнокультурного досвіду з метою формування патріотизму та духовної культури особистості, що зумовлює необхідність використання етнопедагогічних засобів і врахування можливостей віртуального простору.

Аналіз і систематизація наукової літератури з проблеми дослідження показали, що науковцями висвітлено різні її аспекти: особливості соціального виховання та перевиховання особистості в умовах різних соціальних інститутів (Т. Алексеєнко, І. Бех, Ю. Василькова, А. Рижанова, Т. Харченко та ін.); використання засобів фольклору в освітньому процесі (В. Верховинець, В. Сухомлинський та ін.); та потенціалу народних традицій у вихованні дітей та молоді (Г. Волков, А. Макаренко, М. Стельмахович, С. Стефанюк, К. Ушинський та ін.); суть та особливості професійної підготовки майбутніх педагогів та фахівців соціальної галузі до використання етнокультурних засобів (В. Костіна, В. Поліщук, Ю. Саврій, Т. Соколенко, О. Хоружа та ін).

На основі узагальнення наукової літератури та практики соціального виховання підлітків етнопедагогічними засобами у спеціалізованих соціальних інституціях систематизовано та відібрано ефективні форми, методи його здійснення, серед яких: народний фольклор з поєднанням декількох засобів мистецтва (літератури й музики), казкотерапія та лялькотерапія.

Для здійснення цілеспрямованого впливу на підлітків із сімей групи «ризик» з метою їхнього соціального виховання в умовах спеціалізованих соціальних інституцій на засадах етнопедагогіки нами розроблено модель та програму комплексної діяльності, суть якої полягала у створенні соціально-

виховуючого простору етнокультурної взаємодії з підлітками та їхнім оточенням.

Апробацію розробленої програми та її методичного забезпечення реалізовано в ході експериментального дослідження шляхом реалізації трьох соціально-виховних проєктів, що впроваджено у 2019- 2021 роках на базі двох спеціалізованих соціальних інституцій: проєкт «Етносвіт» на базі Благодійної організації благодійного фонду (БОБФ) «Карітас-Харків» для підлітків із сімей переселенців із зони АТО та проєкти «Настільні ігри замість гаджетів» і «Природа - наш спільний дім» Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги» в умовах проєкту «Дитяче містечко «Отрадне» для підлітків, що залишилися без батьківського піклування.

Результати діагностування, що проведено під час контрольного етапу дослідження, дозволили виявити значне підвищення загального рівня соціальної вихованості підлітків після запровадження розроблених проєктів в експериментальній групі порівняно з контрольною майже на 30 % та підтвердити ефективність усіх розроблених заходів та їхню практичну дієвість у процесі соціального виховання підлітків етнопедагогічними засобами в умовах спеціалізованих соціальних інституцій.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР У СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗЗСО

Владислава Бабенко

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І.О. Шеплякова

У сучасних умовах пріоритетним завданням освіти в Україні, у тому числі і початкової її ланки, є формування соціально зрілої, творчої, інтелектуально розвинутої особистості. Визначальним у процесі становлення та розвитку особистості є соціальне виховання через його спрямованість на формування в дитини ієрархії соціальних цінностей, соціальних якостей, просоціальної поведінки. Дієвим засобом соціально-виховного впливу на людину впродовж життя є гра, ефективне використання якої в процесі соціального виховання підростаючого покоління здатне активізувати соціальний розвиток дітей з метою підвищення рівня їхньої соціальності. Тому ефективність формування творчої, інтелектуально розвинутої особистості молодших школярів можна значно підвищити через впровадження в соціально-виховний процес закладів загальної середньої освіти (надалі – ЗЗСО) ігрової діяльності, зокрема на основі використання інтелектуальних ігор.

Установлено, що питання соціального виховання молодших школярів засобами інтелектуальних ігор у ЗЗСО розкрито в різних аспектах: соціальні аспекти виховання (А. Дистервег, Е. Дюркгейм, А. Мудрик, А. Рижанова, Г. Селевко та ін.); психосоціальні особливості дітей молодшого шкільного віку (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін та ін.); форми та методи

соціально-виховної роботи (О. Безпалько, М. Васильєва, І. Зверєва, А. Капська та ін.), зокрема у ЗЗСО (О. Василенко, Ю. Клочан, В. Лебедев, С. Мукомел та ін.); особливості соціального виховання учнів молодшої школи (В. Давидов, Д. Ольшанський, А. Тадаєва та ін.); інтелектуальні ігри як засіб соціального виховання, їх особливості (І. Романова, Н. Єсіна, О. Кість, Б. Нікітін та ін.). При цьому констатовано, що проблема соціального виховання дітей молодшого шкільного віку засобами інтелектуальних ігор у ЗЗСО не отримала достатнього висвітлення в соціально-педагогічній літературі, бракує теоретико-методичних розробок.

У визначеному контексті з'ясовано, що в молодшому шкільному віці розпочинається власне шкільна соціалізація дитини, зокрема її початковий етап (у наукових джерелах характеризується як початок *соціального навчання*). Соціально-педагогічним завданням шкільної соціалізації на цьому етапі, серед інших, є *створення умов для інтелектуального розвитку дитини*, який відбувається за ще низького рівня розвитку довільних процесів: уваги, сприймання, пам'яті тощо. Тому опанування програмного матеріалу потребує від дитини значних вольових зусиль, багаторазового виконання різних варіантів вправ для його засвоєння. Саме тоді інтелектуальна гра, «запобігаючи психічному перевантаженню дитини, допомагає реалізувати навчальну мету значно швидше й міцніше, ніж будь-який інший педагогічний засіб» [2].

При цьому, *інтелектуальна гра* – це «гра, в якій поєднання інтелектуальних емоцій і розумових операцій під час вирішення низки проблемних ситуацій, що виникають в процесі гри, дозволяє удосконалювати інтелектуальну самостійність індивіда» [1, с. 164]. У ході такої гри в учня виникає *мотив*, сутність якого – успішно вирішити ігрове завдання або виконати ігрову роль. А, отже, все, що допомагає успішному виконанню завдання чи ролі, має для учня особливе значення і якісно ним усвідомлюється. Саме тому *мета інтелектуальних ігор*, за О. Кість, – «формування в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю, пропагування наукових знань і розвиток у школярів інтересу до наукової діяльності, виявлення обдарованих і талановитих дітей, розвиток творчої активності дітей, стимулювання розвитку інтелектуальних і пізнавальних можливостей дітей, організація дозвілля учнів» [2].

Вважаємо, що своєрідність інтелектуальної гри як засобу соціального виховання полягає в тому, що вона дає змогу фахівцям ефективно здійснювати, насамперед, розвиток розумових здібностей, формування рис, властивостей особистості і взаємин дітей в доступній і привабливій для них ігровій формі. У ході такої гри, поступово засвоюючи послідовність розумових дій, дитина опановує уміння аналізувати, систематизувати інформацію, узагальнювати, робити обґрунтовані висновки, мислити логічно, формулювати судження тощо. При цьому слід зауважити, що кожна інтелектуальна гра (із надзвичайно широкого їх діапазону (шахи, шашки, нарди, го, танграм та ін.)) має свої особливості, які, за І. Романовою, «мають бути враховані під час використання їх у навчальному процесі» [3, с. 65].

Узагальнюючи, зазначимо, що, на нашу думку, ефективність процесу соціального виховання молодших школярів у ЗЗСО можна значно підвищити, якщо інструментарій соціально-виховної роботи урізноманітнити інтелектуальними іграми.

Список використаних джерел:

1. Данилко О. Г. Формування інтелектуальних умінь майбутніх авіадиспетчерів комп'ютерними ігровими засобами навчання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. № 135. С. 162-166.
2. Кисть Е. А. Интеллектуальные игры в начальной школе (из опыта работы учителя начальных классов): метод. реком. Астрахань: Астраханский государственный университет, Издательский дом «Астраханский университет», 2012. URL: <http://www.metodichka.x-pdf.ru/15pedagogika/299300-1-ea-kist-intellektualnie-igri-nachalnoy-shkole-iz-opita-raboti-uchitelya-nachalnih-klassov-metodicheskie-rekomendaci.php> (дата звернення: 28.04.2021 р.).
3. Романова І. А. Порівняльний аналіз використання інтелектуальних ігор у навчально-виховному процесі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2014. № 03. С. 65-67. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2014-03/14riagerp.pdf> (дата звернення: 28.04.2021 р.).

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ У ЗЗСО

Ксенія Бейник

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І.О. Шеплякова

Дестабілізація соціально-економічної ситуації, знецінення морально-духовних ідеалів, послаблення соціально-виховного впливу окремих соціальних інституцій (сім'ї, закладів освіти, дитячих та молодіжних громадських об'єднань) і суспільства в цілому негативно впливають на процес соціалізації молодого покоління. Результатом цього стає активізація різних форм поведінкових відхилень, у тому числі формування в підлітків схильності до суїцидальної поведінки. За статистикою, кожного року в Україні зчиняється близько 35 дитячих самогубств на 100 тис. населення; при цьому майже 85% підлітків хоча б раз у житті думали про самогубство.

Установлено, що групу ризику щодо формування схильності до суїцидальної поведінки, насамперед, складають старші підлітки. Адже старший підлітковий вік є одним з найскладніших періодів розвитку людини, протікання

якого характеризується внутрішніми труднощами, прагненням до незалежності, самостійного прийняття рішень, вибору лінії поведінки, але не усвідомленням наслідків своїх вчинків. Водночас, у багатьох випадках формування суїцидальної поведінки старших підлітків цьому можна було запобігти, вчасно застосувавши профілактичні заходи.

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема природи, сутності, причин та умов формування суїцидальної поведінки особистості, а також пошуку ефективних шляхів її профілактики нині є об'єктом досліджень багатьох учених у галузі психології, медицини, права, соціології, педагогіки, зокрема, А. Амбрумової, В. Войтко, Я. Гілінського, М. Горської, В. Єфремова, О. Лосієвської, І. Спіріної, В. Суліцького, В. Тихоненко, Л. Трегубова та інших. У соціально-педагогічній літературі цьому аспекту приділяли увагу такі науковці, як А. Габріелян, В. Рибалка та інші. Психосоціальні особливості старших підлітків досліджували В. Кондрашенко, О. Личко, Л. Димитрова й Г. Кіхтан та інші. Проблема профілактики суїцидальних тенденцій у підлітків була предметом наукових розвідок Т. Вашеки, В. Сіляхіної та ін. Питання профілактики суїцидальної поведінки підлітків у діяльності закладів загальної середньої освіти досліджували Т. Ковальчук, Р. Овчарова та інші. Використання арт-терапії як особливої технології, що забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини та формування ціннісного ставлення до себе й оточуючого її світу, розкрито в студіях О. Вознесенської, В. Катеринюк, О. Медведєвої та інших; ефективність творчих методик у самопізнанні і особистісному рості – дослідженнях З. Садвакасової, О. Сороки, К. Щитової та інших.

Закладена в сучасних міжнародних та державних документах (Конституція України, Конвенція ООН про права дитини, Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», Концепція національного виховання, Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти та інші) нормативна база створює основу здійснення соціальної профілактики суїцидальної поведінки старших підлітків як соціального замовлення.

Аналіз розробленості проблематики дослідження в науковій літературі показав, що на сьогодні вже накопичено значний теоретичний і емпіричний матеріал з проблеми суїцидальної поведінки та її соціальної профілактики. Проте, досі недостатньо розкрито технології діяльності провідного інституту соціалізації – закладів загальної середньої освіти – у попередженні суїцидальної поведінки старших підлітків, зокрема використання потенціалу арт-терапевтичних засобів щодо підвищення ефективності такої профілактики.

Отже, перспективним напрямом подальших досліджень убачається розроблення та теоретичне обґрунтування технології соціальної профілактики суїцидальної поведінки старших підлітків арт-терапевтичними засобами в закладах загальної середньої освіти.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА З СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ ЯК УМОВА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

Карина Вазуля

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

У наш час особливої актуальності набуває питання пошуку шляхів соціального захисту та підтримки соціально незахищених категорій населення, до яких належать багатодітні сім'ї. В Україні трансформація форм і функцій батьківства в останні десятиліття відбувається на фоні невирішеності багатьох соціально-економічних проблем та відсутності сталої ієрархії морально-етичних цінностей, що зумовили розповсюдження негативних тенденцій та явищ, які спричинили поширення таких соціально-небезпечних явищ як невідповідальне батьківство та соціальне сирітство. Недостатня кількість напрацьованих вітчизняних практик надання соціальної допомоги сім'ям, що опинилися у складних життєвих обставинах зумовила необхідність аналізу закордонного досвіду відповідної соціальної роботи з метою пошуку та відбору ефективних засобів соціального супроводу багатодітних сімей, що визначило тему нашого дослідження.

Закордонний досвід країн Європейського співтовариства щодо соціального захисту та соціальної допомоги сім'ї вивчали Ж. Анселен [5], І. Бодє [5], А. Добрянський [1], К. Іващенко [2], Л. Крамаренко [3], М. Кашуба [4] та ін. Аналіз та узагальнення наукової літератури з проблеми соціальної роботи з сім'єю у країнах Європейського співтовариства показали, що: 1) у Німеччині стимулюванню сім'ї у напрямі розвитку багатодітності приділяється велика увага (допомога багатодітним сім'ям надається у формі додаткової податкової знижки в межах соціальної допомоги; надається допомога на засоби існування; за народження кожної дитини матір отримує додатково податковий бонус); 2) у Франції держава підтримує перш за все багатодітні сім'ї (так звані «дитячі гроші» виплачують тільки після народження другого малюка, а після третього - батьки претендують на ще один вид додаткової допомоги; діти віком від 3 до 6 років можуть навчатися в «материнських» школах, завданням яких є соціалізація дітей та підготовка їх до початкової школи); 3) у Польщі нещодавно відбулися зміни у сфері соціального захисту багатодітних родин (раніше право на спеціальну допомогу мали всі багатодітні сім'ї, в яких було троє чи більше дітей; зараз допомогу з багатодітності можна отримати лише у тому випадку, якщо дохід на кожного члена сім'ї складає в перерахунку менше 125 доларів на місяць; якщо в сім'ї є дитина з інвалідністю і один із батьків не працює, а зайнятий доглядом за цією дитиною, то допомога збільшується удвічі; батьки можуть отримати фінансову допомогу 500 злотих на місяць на утримання дитини; також програмою «Сім'я 500+» передбачена і підтримка сімей іноземців, що живуть у Польщі; також Програма за програмою «Сім'я 500+» - виплачується щомісячно допомога в

розмірі 500 злотих на другу й кожному наступну дитину в сім'ї, незалежно від доходів).

Узагальнення досвіду країн європейського співтовариства з соціальної допомоги та соціального супроводу багатодітних сімей показало, що вони є достатньо різноманітними, але спільним для всіх країн є спрямованість на забезпечення максимально сприятливих умов для підтримки багатодітності, що є перспективним завданням для сфери соціальної допомоги багатодітним сім'ям в Україні.

Перспективним напрямом подальших досліджень розглядаємо розробку методичного забезпечення щодо використання ефективного досвіду країн європейського співтовариства щодо соціальної підтримки та соціального супроводу багатодітних сімей в Україні.

Список використаних джерел:

1. Добрянський А. Зарубіжний досвід вирішення проблем багатодітних сімей (на прикладі деяких країн ЄС). *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 44. С. 104-110. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_44/fail/ch_1/14.pdf (дата звернення: 20.04.2021).
2. Іващенко Катерина. Зарубіжний досвід соціальної роботи з сім'єю, яка виховує дитину з особливими потребами. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Вип. 59. 2018. С. 207-214. URL: file:///C:/%D0%A0%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%201/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B5%20%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B5%20%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE/%D0%94%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8%202021/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8/Ppps_2018_59_26.pdf (дата звернення: 20.04.2021).
3. Кашуба М. С. Некоторые проблемы современных брачно-семейных отношений в странах Европы. Белград: Этнографический институт САНУ. 1997. 87 с.
4. Крамаренко Л. В. Соціальний захист населення в країнах Європейського Союзу (на прикладі категорії “багатодітні сім'ї”). *Наш вибір: газета для українців у Польщі*. URL: <https://naszwybir.pl/programa-sim-ya-500-skorystatys-finansovoyudopomogoyu-mozhut-takozh-ukrayintsi-u-polshhi/> (дата звернення: 20.04.2021).
5. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2013. № 1-2. С. 204-226.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Євгенія Герасименко

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.М. Макар

Однією з найбільш значущих негативних тенденцій стала криза інституту сім'ї, наслідком якого виступає неухильне зростання кількості соціальних сиріт, дитячої бездоглядності та безпритульності. Аналіз даних, які розкривають негативні наслідки проблем сім'ї, економіки і соціально-культурної сфери, свідчить, що кризові явища продовжують збільшуватися.

Особлива роль у вирішенні зазначених завдань покладається на систему соціального захисту населення, освіти, вітчизняної культури і суспільства в цілому. Крім вирішення проблем соціальних сиріт на законодавчому рівні, одним з найбільш важливих соціально-педагогічних завдань на сучасному етапі є пошук нових видів діяльності, методів і форм, спрямованих на ефективну профілактику соціального сирітства.

Для нашого дослідження має велике значення аналіз системи заходів підтримки дітей-сиріт на різних етапах соціально-економічного розвитку суспільства України. В історичній ретроспективі присутній прямий зв'язок в динаміці чисельності дітей-сиріт в залежності від соціально-культурної ситуації, продиктованої моральними засадами суспільства, соціально-економічними передумовами і політичними подіями в державі.

Щодо підлітків, чий рівень захищеності від зовнішніх негативних факторів середовища суттєво знижено внаслідок відчуження від них батьків, деформації сімейних відносин, руйнування морально-етичних норм, соціальних зв'язків, загострення криміногенної ситуації, а також недостатнього фінансування соціальної сфери завдання забезпечення зниження ризику сімейного неблагополуччя і, як наслідок, соціального сирітства набуває особливої гостроти та актуальності.

Отже, здійснений науковий пошук свідчить, що основними причинами соціального сирітства є несприятливі соціально-економічні умови, а також кризовий стан сімей. Чи буде сім'я потребувати втручання чи ні, залежить від її власних внутрішніх ресурсів. В тому випадку, якщо цих ресурсів, з тих чи інших причин, недостатньо або вони взагалі відсутні, то така сім'я має бути виявлена на ранніх стадіях неблагополуччя. З такою сім'єю необхідно проводити систематичну комплексну роботу, виходячи із дотримання законних прав та інтересів дитини.

У нашому дослідженні профілактика соціального сирітства серед підлітків у закладах загальної середньої освіти здійснюється через формування ціннісного ставлення підлітків до батьківства, формування в учнів дитячо-сімейно-орієнтованих установок.

Нами уточнена формальна структура ціннісного ставлення до батьківства, до якої включено: пізнавально-знаннєвий компонент, який включає уявлення про якості, притаманні батькам, обізнаність у питаннях життєдіяльності сім'ї; емоційний компонент, який являє собою сукупність поглядів, суджень, оцінок, батьківських установок і очікувань, а також емоційна привабливість батьківства, пріоритетність його в системі життєвих цінностей; поведінковий компонент – визнання значущості ролі матері та батька у вихованні дітей, виявлення бажання брати участь у заходах; мотиваційний компонент, який передбачає самостійність (наявність побутових навичок, матеріальна незалежність від батьків, уміння вирішувати життєво важливі питання), а також почуття відповідальності за створювану сім'ю, готовність до виховання дітей.

У зв'язку з цим, під комплексною програмою соціально-педагогічної діяльності з формування ціннісного ставлення до батьківства у підлітків в закладах загальної середньої освіти, у нашому дослідженні розуміємо комплекс просвітницьких, тренінгових і консультативних заходів, що реалізується різними суб'єктами – вчителями-предметниками, класними керівниками, практичним психологом, соціальним педагогом, батьками учнів, адміністрацією навчального закладу та представниками різних громадських організацій на інформаційно-діагностичному, просвітницько-правовому та рефлексивно-оцінювальному етапах.

Метою інформаційно-діагностичного етапу є – виявлення через діагностичні процедури рівня ціннісного ставлення до батьківства у підлітків.

У рамках реалізації просвітницько-правового етапу передбачено залучення підлітків і їх батьків до різних видів діяльності, що сприяє: формуванню навичок й потреби батьківської самоосвіти; підвищенню мотивації навчатися батьківству; пропаганді позитивних характеристик сімейних відносин, батька, матері, рідної оселі, сімейних традицій; формуванню відповідальної і позитивної батьківської позиції; підвищенню рівня правосвідомості і правової культури, обізнаності в галузі сімейного права, права соціального забезпечення, кримінального права, міжнародного і національного законодавства щодо захисту прав і законних інтересів дітей.

На рефлексивно-оцінювальному етапі проводиться оцінювання отриманих результатів реалізації комплексної програми, внесення коректив до її змісту. Підведення підсумків проведених занять з використанням різного діагностичного інструментарію, дозволяє визначити її результативність та актуальність змісту.

Соціальна значимість комплексної програми є в тому, що вона дозволяє в закладі загальної середньої освіти створювати умови для формування і розвитку ціннісного ставлення до батьківства, готовності старших підлітків до самостійного сімейного життя, реалізації превентивної соціально-педагогічної підтримки підлітків, спрямованої на розвиток навичок усвідомленого батьківства, становлення суб'єктної позиції підлітків в процесі соціалізації.

Так, наприклад, робота з педагогічним колективом закладів загальної середньої освіти передбачає проведення таких заходів: оформлення стенда з пропагандою сімейних цінностей, усвідомленого батьківства; розміщення на

сайті навчального закладу інформації щодо пропаганди цінностей «відповідального батьківства» (вкладка «Для Вас, батьки!»); організація педагогічного всеобучу за темами: «Нормативно-правові основи сімейного виховання», «Педагогічні, психологічні і соціально-психологічні основи функціонування сім'ї», «Педагогічні основи формування у підлітків культури сімейного життя».

Також, нами було організовано заходи, спрямовані на інтеграцію діяльності батьків й учнів. Така робота передбачає: участь в організації шкільних і класних заходів (виставок спільних робіт, конкурсів, вікторин, зустрічей з цікавими особистостями, свят, дозвілля, театральних вистав, екскурсій, спортивних змагань); проведення семінару-практикуму «Форми організації сімейного дозвілля»; спільні батьківські й учнівські збори із запрошенням вчителів-предметників.

Робота з учнями включає: проведення тематичних класних годин – «Нормативно-правові основи формування культури сімейного життя», «Культура подружніх відносин», «Основи сімейного виховання (дитячо-батьківські відносини різних рівнів)»; організація взаємодії з різними громадськими організаціями; організація зустрічей з медичними працівниками (наркологом, гінекологом, дерматологом); проведення декади правових знань; участь в акціях з виявлення неблагополучних сімей.

Впровадження розробленої нами комплексної програми соціально-педагогічної діяльності з формування ціннісного ставлення до батьківства у підлітків в закладах загальної середньої освіти у навчальний процес Харківської гімназії № 43 свідчить про її позитивний вплив на рівень сформованості ціннісного ставлення до батьківства учнів 9-х класів, їх дитячо-сімейно-орієнтованих установок, зокрема: уявлення про якість, притаманні батькам; обізнаність у питаннях життєдіяльності сім'ї; сукупність поглядів, суджень, оцінок, батьківських установок і очікувань, а також емоційної привабливості батьківства, пріоритетності його в системі життєвих цінностей; визнання значущості ролі матері та батька у вихованні дітей; самостійності, почуття відповідальності за створювану сім'ю, що підтверджує ефективність розробленої програми й доцільність її застосування з метою створення якнайсприятливіших умов для реалізації превентивної соціально-педагогічної підтримки підлітків, спрямованої на становлення їх суб'єктної позиції в процесі соціалізації.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПРОФОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анна Гончарова

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В.В.Костіна

Щороку перед випускниками шкіл постає важлива проблема вибору майбутнього професійного шляху. Професія визначить у майбутньому соціальний статус, затребуваність у житті матеріальний добробут особистості та ін. Але, згідно із статистичними даними незалежного аналітичного центру «CEDOS», що проведено у 2020 р.: кожен третій здобувач вищої освіти в Україні не планує після закінчення закладу вищої освіти працювати за спеціальністю; серед тих, хто обрав спеціальність, яка була їм цікавою, лише - 68% планують працювати за фахом; найчастіше мотивацією вищої освіти є отримання в майбутньому роботи з високою оплатою - 59%, оволодіння знаннями та навичками, що будуть необхідними для обраної професії - 45%, бажання отримати досвід студентського життя - 16%, бажання переїхати в інше місто -10% або на цьому просто наполягла родина - 11% [2]. Тому важливим напрямом сучасної соціальної роботи є профорієнтація учнівської молоді в закладах загальної середньої освіти як запорука успішного вирішення проблеми вибору майбутньої професіоналізації.

Вивчення наукової літератури показало, що до проблеми профорієнтації молоді зверталися Г. Балл [1], О. Вітковська [3], Г. Зулунова [4], Т. Кириченко [5], Л. Пилипчук [7] та ін. Аналіз та узагальнення ідей науковців показали, що суть професійної орієнтації учнівської молоді полягає в організації та проведенні роботи, спрямованої на засвоєння нею необхідних знань про соціально-економічні й психофізіологічні умови правильного вибору професії, формування вміння аналізувати вимоги різних професій до можливостей власної особистості, а також визначення власних професійно значущих якостей та шляхів і засобів їх розвитку. Основними завданнями профорієнтації є: виховання в молоді спрямованості на самопізнання та виявлення власної активності як основи професійного самовизначення; формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами професій.

Аналіз праць науковців з проблеми дослідження засвідчив, що профорієнтаційна робота складається з таких компонентів [4, 7]: професійна інформація (система формування в особистості активної профорієнтаційної позиції, що відповідає суб'єктивним і об'єктивним умовам вільного та свідомого професійного самовизначення); професійна діагностика (система психологічного вивчення особистості з метою виявлення її професійно значущих властивостей і якостей); професійна консультація (надання особистості допомоги щодо вибору найоптимальніших для неї напрямів і засобів професійного самовизначення, з метою встановлення відповідності індивідуальних особливостей до специфічних вимог тієї або іншої професії), професійний відбір (визначення міри професійної придатності людини до праці

за конкретною професією шляхом використання професіографії та професійної діагностики), професійна адаптація (процес пристосування людини до професійної діяльності, її умов; досягнення бажаної продуктивності праці й відповідності між професійними намірами, інтересами, якостями особистості та вимогами до діяльності).

Серед основних форм профорієнтаційної діяльності з учнівською молоддю дослідники [3, 4, 6, 7] виділяють дискусії, тренінги, круглі столи, робота з батьками, бесіди з випускниками закладів загальної середньої освіти, здобувачами вищої освіти, виставки-перегляди, екскурсії. Організація соціальної роботи припускає використання групових і індивідуальних форм, що спрямовано на виявлення задатків учнівської молоді, надання інформації про майбутню професію, з метою розвитку власних здібностей. Отже, соціальна робота з профорієнтації відіграє важливу роль у створенні сприятливих умов для підвищення рівня усвідомленості абітурієнтами вибору майбутнього професійного шляху.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Перспективний напрям подальших досліджень вбачаємо у вивченні особливостей здійснення соціальної роботи з профорієнтації учнівської молоді в онлайн форматі та з залученням засобів діджиталізації різних сфер життя суспільства.

Список використаних джерел:

1. Балл Г. Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації школярів. *Професійна діагностика*. Київ: Ред. загальнопед. газ. 2005. С. 4–19.
2. Вибір вищої освіти після школи: звіт за результатами дослідження. *Cedos. Дослідження*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vybir-vyshchoi-osvity-pislia-shkoly-zvit-za-rezultatamy-doslidzhennia/> (дата звернення: 20.10.2020).
3. Вітковська О. В. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації: монографія. Київ: Науковий світ. 2001. 91 с.
4. Зулунова Г. В. Профорієнтаційна робота у школі. *Навчальна школа*. 2011. № 5. С.31-34.
5. Кириченко Т. І. Профорієнтація молоді - гарантія правильного вибору професійного шляху. *Ринок праці та зайнятість*. 2006. № 3. С. 34-36.
6. Пилипчук Л. І. Як зробити правильний вибір? *Освіта*. 2009. 11–18 лют. (№ 7/8). С. 3.
7. Тундалева В. Как выбрать профессию в 17 лет. Москва : Феникс, 2013. 115 с.

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ-СИРІТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В УМОВАХ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї

Ганна Жигилій

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

Одним із найважливіших завдань будь-якої держави є соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. За даними сайту МУ Новини в Україні всього мешкає 7 579 700 дітей: з них – 69 852 дітей, які належать до категорії дітей-сиріт і дітей, що позбавлені батьківського піклування, з яких понад 23 000 - діти-сироти і 47 229 – позбавлені батьківського піклування; на всиновлення чекають 6 000 неповнолітніх; 326 дітей – безпритульні. Станом на 01.04.2020 року в Харківській області 92,8 % дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, охоплено сімейними формами виховання [8]. Статистичні дані дозволяють стверджувати, що важливим напрямом соціальної допомоги в Україні є соціальна реабілітація дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Аналіз наукових праць з проблеми соціального сирітства показав, що її досліджували у таких аспектах: соціально-правовий (Л. Артющкіна, А. Полянничко) [1]; соціально-педагогічний (Г. Бевз [2], О. Безпалько [3], В. Брутман [4]); психологічний (М. Кулеша-Любінець [6], А. Прихожан, Н. Толстих [7]). Узагальнення наукових досліджень засвідчили наявність відмінностей у вихованців інтернатних закладів та дітей, які виховуються у сім'ях за такими показниками: станом здоров'я, розвитком інтелекту та адаптаційними характеристиками. Також дослідники зазначають, що для формування кращого майбутнього як країни так і дітей-сиріт мають вирішальну роль такі умови: влаштування дитини у прийомну сім'ю, що готова виявляти до неї батьківську турботу, підтримку та любов; прийомні сім'ї потребують допомоги соціальних працівників у створенні сприятливого середовища для реабілітації дитини, позбавленої батьківського піклування; основним принципом роботи соціального працівника, який здійснює супровід прийомних дітей, є індивідуальний підхід до кожної дитини, що сприяє її повноцінній соціалізації, реабілітації та збереженню її здоров'я.

Проблема соціального супроводу прийомних дітей є предметом наукових досліджень (Г. Бевз, Н. Долі, В. Кузьмінського, О. Нескучаєвої, К. Соколова та ін.) [2]. Науковцями розроблено основи соціальної роботи, що спрямовано на організацію комплексних заходів для підтримки, реабілітації та соціалізації прийомних дітей. Узагальнення наукових досліджень вищезазначених авторів засвідчило, що для кожної дитини, яка влаштовується у прийомну сім'ю, існують чинники ризику, що ускладнюють її адаптацію до нових умов життя, які можна поділити на дві групи: 1) чинники, що пов'язані з біологічною сім'єю прийомної дитини та умовами її попереднього проживання; 2) чинники, пов'язані з особливостями психічного розвитку самої дитини, отримані внаслідок втрати опіки з боку біологічних батьків. Також для успішного

пристосування дітей-сиріт в умовах прийомної сім'ї науковцями визначено такі умови [2]: підтримка дитини-сироти; пошук індивідуальних способів для адаптації дитини-сироти в новій родині; прояви батьківського тепла з метою допомоги сформуванню у дитини соціально-значущі ціннісні орієнтації; систематична співпраця з соціальними працівниками та психологами, які допомагають новоствореній сім'ї створити найкраще середовище для адаптації та реабілітації дитини-сироти.

Дослідники доводять, що для якісного здійснення фахівцями соціальної галузі вищезазначених функцій є їхня професійна підготовка до зазначеного виду діяльності [5].

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичних матеріалів для роботи соціальних працівників з прийомними сім'ями, що забезпечують успішну соціальну реабілітацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах пандемії Covid 19.

Список використаних джерел:

1. Артющікіна Л. М., Полянйчкo А. О. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект). Суми: Сум. ДПУ. 2002. 268 с.
2. Бевз Г. М. та ін. Приймoна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-методичний посібник. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92с
3. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2009. 208 с.
4. Брутман В. Н. Причини соціального сирітства. *Соціальна робота*. 1994. № 5. С.11-12.
5. Костіна В.В. Особливості підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до роботи з опіки та піклування. *Матеріали ІІ Міжнародного форуму молодих науковців та дослідників «SCIENCE AND STUDY 2020»*. 17-18 вересня 2020 року. Київ: Асоціація сприяння глобалізації освіти та науки «СПЕЙСТАЙМ». С.10-12.
6. Кулеша-Любінець М. М. Психологічні аспекти міжособистісних взаємин педагогів та вихованців в умовах закладів інтернатного типу. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології*. 2011. Випуск 12. С.548-557.
7. Прихожан А.М., Толстих Н.М. Діти без сім'ї. Москва: Педагогіка, 1990. 158 с.
8. Сайт МУ Новини URL: <https://my.ua/news/cluster/2020-06-10-skilki-v-ukrayini-sirit-statistika> (дата звернення: 9.10.2020).

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРИ

Крістіна Карпцова

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

Однією з проблем сучасності виступає необхідність забезпечення можливості рівного доступу до якісної освіти усіх без винятку людей. На даному етапі в Україні суспільство та система освіти розвивається під впливом європейських тенденцій, принципів та методів роботи, спрямованих на забезпечення освітніх потреб осіб з інвалідністю.

У зв'язку з цим, на державному рівні була введена програма інклюзивної освіти, що зумовила комплекс заходів з соціалізації дітей з особливими освітніми потребами для створення такого освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Діти з особливими освітніми потребами – це особи віком до 18 років, які потребують додаткової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення їхнього права на освіту. В Україні категорією дітей з особливими освітніми потребами прийнято вважати дітей з особливостями (порушеннями) психофізичного розвитку.

Соціалізація характеризується як процес та результат входження індивіда до системи соціальних взаємовідносин через засвоєння ним цінностей, норм, ідеалів, які необхідні для його успішної життєдіяльності. Найбільш важливим періодом соціалізації є дошкільний та шкільний вік, коли дитина не лише набуває знання, формує власний світогляд, але й отримує навички самоконтролю, взаємодії з колективом, уміння вирішувати складні життєві ситуації.

Саме у навчально-виховному процесі відбувається розвиток усіх елементів самовдосконалення особистості, у першу чергу потреби у самоствердженні та самореалізації, що є невід'ємною частиною соціального становлення сучасної людини.

Для дітей з особливими освітніми потребами потрібно створити додаткові умови для інтеграції в суспільство. Найефективніше це можна зробити через інклюзію в заклади загальної середньої освіти.

Навчання дітей з особливими освітніми потребами вимагає залучення додаткових ресурсів (персонал, матеріали, фінанси). Навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами повинне здійснюватися з урахуванням їх особливостей, використанням додаткових заходів та організаційних форм навчальної роботи, залежно від характеру їхніх особливих потреб.

Для забезпечення інклюзивної освіти має створюватися інклюзивне освітнє середовище, яке передбачає створення сукупності умов, способів і

засобів реалізації спільного навчання, виховання та розвитку учнів з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Нами була розроблена та впроваджена технологія роботи соціального педагога з соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі, яка передбачає реалізацію програми дій соціального педагога, його співробітництво з індивідом чи соціальною групою в прогнозованих чи спонтанних умовах з метою досягнення оптимального результату.

Під час проведення діагностики для виявлення рівня соціалізації дітей з особливими освітніми потребами було використано ряд діагностичних методик: спостереження, «Малюнок усього світу», «Три вчительки».

На підготовчому етапі ми виявили різницю у рівнях соціалізації в контрольній та експериментальній групах. Високий рівень мають 16,5% учнів у експериментальній групі та 20% у контрольній групі, середній ступінь мають 50% учнів у експериментальній групі та 52% учнів у контрольній групі. 32% учнів у експериментальній та 28% дітей з особливими освітніми потребами у контрольній групі виявили низький ступінь соціалізації.

На основному етапі було впроваджено розроблену програму заходів, які сприяли підвищенню рівня соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Отримані результати дослідження засвідчили ефективність технології й дозволили намітити перспективи подальших дій з організації навчально-виховного процесу, які сприяли б розвитку соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Величко Д. В., Голумбевська С.В. Соціальна інклюзія в освіті. *Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Пед. науки.* 2015. Вип. 130. С. 292–295. [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_130_69 (дата звернення: 09.05.2021).
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
3. Калініченко І.О. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини. [Електронний ресурс]. URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/80> (дата звернення: 09.05.2021).
4. Савчук Л.О. «Особлива» дитина в навчанні. Рівне: РОППО. 2010. 44 с. URL: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00798829_0.html#text (дата звернення: 09.05.2021).

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ольга Котікова

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.М. Макар

Порушення правил спільного співіснування може почати проявлятися дуже рано, ще в дитячому віці, і виражатися в лихослів'ї, брехні, брутальності. Якщо вчасно на це не звернути увагу і не вплинути, такі прояви можуть перерости в злочинство, хуліганство, насильство, шкідництво, в порушення не тільки моральних норм, а й правових. У зв'язку з цим проблема попередження поведінки, що відхиляється, яка в науці називається девіантна, безумовно, надзвичайно актуальна. І чим раніше почати виховувати дітей в дусі світу, допомоги, співчуття, чим більше їм приділяти уваги з боку сім'ї, школи та інших соціальних інститутів, тим менше буде зустрічатися зла і насильства в суспільстві.

Школа з початкового ступеня повинна орієнтувати учнів на дотримання правил соціально схвалюється поведінки, прищеплюючи правову культуру, пріоритет людських відносин, заснованих на добро як цінності. Чималу роль в цьому процесі відіграє соціальний педагог, професійний обов'язок якого полягає в профілактиці та корекції виникаючих у школярів девіацій, в роботі з сім'єю, фахівцями (психологами, медичними працівниками, педагогами додаткової освіти) за спільним запобіганням негативних вчинків, злочинів або зміни (корекції) асоціальних прагнень, антисоціальних проявів молодших школярів, що формуються.

Соціально-педагогічний аспект девіантної поведінки висвітлено у роботах О. Безпалько, М. Галагузової, І. Зверевої, А. Капської, М. Рожкова, А.М. Самойлов.

Питання профілактики девіантної поведінки молодших школярів досліджували М. Алемаскін, Б. Алмазов, С. Белічева, І. Невський, Р. Овчарова та ін.

Девіантна поведінка може формуватися під взаємодією багатьох чинників. Вона - результат складної взаємодії процесів, що відбуваються в суспільстві і свідомості людини. незаперечним є вплив біологічних факторів. У той же час і суспільство з його соціальними інститутами, існуючої в ньому субкультурою і багатьом іншим здійснює на особистість великий вплив.

Девіантна поведінка, як вважають дослідники, обумовлюється багатьма факторами, серед яких виділяють три основних: педагогічна занедбаність, соціальна занедбаність і відхилення в стані здоров'я.

В одних випадках поведінка, що відхиляється є наслідком переважання одного з цих факторів, в інших - їх поєднання, комплексу. У тих випадках, коли ці відхилення подолати не можуть, з'являється «важка», «невиправна» дитина.

Вивчивши теоретичні основи девіантної поведінки, відзначимо те, що пов'язано з молодшими школярами.

З огляду на те, що це маленькі діти (віком в середньому від 6,5 до 11 років), для них характерні «легкі» форми девіантної поведінки: антисоціальна поведінка - насильство по відношенню до молодших дітей або однолітками, жорстоке поводження з тваринами, псування майна, хуліганство, дрібне злочинство, підпали; асоціальна поведінка - брехня, лихослів'я, жебрацтво, агресивна поведінка, шкільні прогули, втечі з дому, бродяжництво, вимагання; у молодшому шкільному віці слід розрізняти патологічні (пов'язані з порушеннями психіки) і непатологічні (необумовлені порушеннями психіки) відхилення; другі пов'язані з особливостями середовища і виражаються в реакції відмови від контактів, опозиції (грубого поводження, суїцидальної поведінки).

У зв'язку з цим, під комплексною програмою соціально-педагогічної діяльності з профілактики девіантної поведінки молодших школярів у закладах загальної середньої освіти у нашому дослідженні розуміємо систему дій, що реалізується різними суб'єктами – класним керівником, психологом, соціальним педагогом, адміністрацією навчального закладу та батьками на організаційно-діагностичному (організація методичної роботи на діагностичній основі), практично-діяльнісному та оцінно-контрольному етапах й спрямована на попередження поведінки, яка не відповідає загальноприйнятим соціальним нормам, установкам і побудована на принципах системності, цілісності і врахування вікових особливостей учнів.

Метою програми є: надання соціально-педагогічної підтримки молодшим школярам у подоланні зовнішніх проявів заниженої самооцінки, страху емоційних контактів, уникнення відповідальності, тривожності і залежності. Зміст програми включає три напрями профілактики девіантної поведінки молодших школярів:

- соціально-педагогічна профілактика;
- психолого-педагогічна профілактична робота з дітьми;
- соціально-педагогічна робота з батьками (психолого-педагогічна просвіта)

й спрямована на комплексну профілактику проявів поведінки, що не відповідає соціальним нормам і установкам у молодшому шкільному віці.

При цьому, метою організаційно-діагностичного етапу реалізації програми соціально-педагогічної діяльності з профілактики девіантної поведінки молодших школярів у закладах загальної середньої освіти є – виявлення схильності молодших школярів до девіантної поведінки та проведення заходів, спрямованих на створення високої мотивації учнів до проектно-творчої діяльності. Практично-діяльнісний етап програми спрямовано на залучення молодших школярів до активних форм діяльності, спрямованої на подолання проявів девіантної поведінки, попередження й зниження агресії, формування правової культури, становлення стійких позитивних соціальних установок і переконань, формування усвідомленої поведінки.

Оцінно-контрольний етап орієнтовано на здійснення оцінки діяльності учнів, своєчасну допомогу і заохочення, контроль взаємовідносин, стимулювання до продуктивної взаємодії.

Відзначимо також, що комплексною програмою передбачено роботу з батьками, важливим етапом якої є діагностика взаємовідносин між членами родини, адже соціальному необхідно знати про стиль виховання в сім'ї, сімейне мікросередовище як фактора виникнення девіантної поведінки.

Робота з батьками передбачає інформування про девіантну поведінку, її прояви у молодшому шкільному віці. Проводити таку роботу доцільно у формі лекцій, бесід, рольових ігор, дискусій, практикумів, тренінгів: «Бути ближчими один одному», «Разом веселіше...», «Відверта розмова». Створити умови для порозуміння з дитиною, приділення їй уваги, часу, виконати спільні дії допоможе організація сумісної роботи над проектом «Чудова родина».

Робота з учнями включає заходи, спрямовані на попередження й зниження агресії, формування правової культури, усвідомленої поведінки, становлення стійких позитивних установок і переконань, зокрема: «Мої права й обов'язки», «В Багдаді все спокійно...», «Світ безмежний», «В світі із самим собою», «Я проти...».

Для вчителів молодших класів актуальним є організація і проведення лекцій та бесід на теми: «Вербальна агресія», «Залучення школярів до позаурочної», «Навчання дітей умінням саморегуляції власної поведінки», «Виховання на основі знання законодавства відповідальної поведінки у молодших школярів».

Впровадження розробленої нами програми соціально-педагогічної діяльності з профілактики девіантної поведінки молодших школярів у навчальний процес Харківської гімназії № 43 засвідчив її позитивний вплив на зниження рівня схильності до девіантної поведінки молодших школярів, підвищення рівня розвитку вмінь конструктивно поводитися в конфліктній ситуації, ефективно спілкуватися, критично сприймати зміст отриманої інформації. Спостерігаються позитивні зрушення у поведінці, взаємовідносинах з однолітками, вчителями, батьками, зокрема: в учнів знизився рівень агресії, зріс рівень правової обізнаності, покращилася соціальна поведінка, вироблено стійкі, позитивні соціальні установки і переконання, що підтверджує ефективність розробленої програми й доцільність її застосування з метою орієнтації молодших школярів на здоровий спосіб життя і розвитку здатності вирішувати життєві проблеми не використовуючи девіантних форм поведінки.

СУПЕРВІЗІЯ У РОБОТІ ВОЛОНТЕРІВ

Христина Кретчак

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.І. Смеречак

Супервізія – це вид професійної підтримки клієнтів, спрямований на подолання професійних труднощів, аналіз та усунення недоліків, вдосконалення організації роботи, стимулювання мотивації діяльності, запобігання виникненню професійного вигорання та забезпечення емоційної підтримки [4].

Завданнями супервізії є [1, с. 94]: допомога у вирішенні питань, що часто постають у роботі добровольця; керівництво та підтримка волонтера з боку супервізора; обговорення із координатором особистісних проблем добровольця; надання волонтеру можливості виконувати свою роботу, консультуючись із супервізором; оцінка ефективності діяльності добровольця та його компетентності; організація роботи волонтера та дотримання ним професійної діяльності; методична підтримка професійних дій добровольця; забезпечення особистісної цілісності, а також профілактика негативних впливів діяльності.

Аналіз досліджень показав, що супервізор може виконувати такі ролі [1, с. 96]: вчителя, фасилітатора, консультанта та експерта. Під час проведення супервізії можуть обговорюватись індивідуальні, а також професійні якості добровольця, його очікування від роботи, взаємодія із членами колективу, вмотивованість, обсяг роботи, знання, навички, професійне зростання та можливий рівень вигорання.

Основними методами проведення супервізії є: діалог; рольові ігри; презентації; інформування; консультування; аналіз документів (наприклад: звітів, планів роботи та інших документів); інтерактивні методи та спостереження.

Відповідно до змісту Наказу Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення супервізії у соціальних службах», щоб забезпечити ефективність проведення супервізії варто дотримуватися таких організаційно-технічних та етичних умов [2]:

- територіальна доступність місця проведення супервізії для волонтера та супервізора (наприклад, супервізію можна провести в окремій кімнаті в приміщенні добровольця або за його межами);
- ізольованість приміщення та достатня освітленість кімнати;
- наявність необхідного обладнання (наприклад: стільці, папір, ручка та інше необхідне обладнання);
- наявність попередньо погодженого супервізором та волонтером графіка та тривалості проведення супервізії;
- дотримання антидискримінаційного підходу щодо раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного чи майнового стану, а також місця проживання тощо;

- створення довірливої атмосфери між супервізованим та добровольцем;
- дотримання чіткого балансу між відповідальністю за діяльність супервізованого та повагою до його самостійності;
- відмова від використання насильницьких дій;
- відкритість до критики та зворотного зв'язку разом із зобов'язанням супервізованого продовжувати вчитися.

Щоб супервізія пройшла успішно потрібно заздалегідь планувати деякі питання проведення супервізії, щоб супервізор та волонтер мали можливість підготуватися, але разом із тим варто залишити час для розв'язання непередбачуваних проблем, які можуть виникнути в проміжку між зустрічами.

Згідно з Наказом Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо супервізії працівників, які надають соціальні послуги», позитивними результатами проведення супервізії для волонтерів можна вважати такі [3]:

- розуміння волонтером пріоритетів своєї діяльності;
- розвиток здатності добровольця ефективно розв'язувати проблемні ситуації, пов'язані із виконанням своїх професійних обов'язків;
- усвідомлене дотримання етичних норм у процесі діяльності;
- підвищення відповідальності волонтера щодо виконання своїх професійних обов'язків;
- попередження професійного вигорання добровольця;
- підвищення мотивації волонтера до професійного зростання;
- ефективний розподіл обов'язків добровольця та покращення організації процесу ведення випадку.

За результатами проведених супервізій супервізору потрібно щоквартально надавати добровольцю чи волонтерській організації на базі якої він здійснює свою діяльність пропозиції у вигляді аналітичної записки щодо покращення діяльності на основі аналізу результатів супервізії, зокрема щодо навчання працівників, оптимізації процесу надання соціальних послуг, а також розподілу обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод. посібн. / За ред. Т. Л. Лях; авт.-кол.: З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін. Київ: Версо-04. 2012. 288 с.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення супервізії у соціальних службах: Наказ Міністерства соціальної політики України від 05.01.2015 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0005739-15> (дата звернення: 20.04.2021).
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо супервізії працівників, які надають соціальні послуги: Наказ Міністерства соціальної політики України від 12.06.2020 р. № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0414739-20> (дата звернення: 20.04.2021).

4. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 20.04.2021).

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ АДИКЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Карина Кривохата

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.М. Макар

Проблема впливу комп'ютерних ігор на розвиток особистості на різних етапах онтогенезу ускладнюється стрімкими темпами їх удосконалення та розповсюдження. Залишаються відкритими питання стосовно впливу комп'ютерних ігор на формування змін, що відбуваються в структурі та формі особистості дітей молодшого шкільного віку. Аналіз досліджень і публікацій. Серед закордонних досліджень зазначеної проблеми особливе місце займають роботи К. Янг, М. Гріффітса, А. Голдберга, Р. Девіса, Дж. Грохола, Д. Грінфілда, К. Суррата, Дж. Морейхен–Мартіна, П. Шумахера, Ч. Чу та інших. У вітчизняній психології феномен комп'ютерної залежності став предметом вивчення тільки в останні десятиліття. У дослідженнях, присвячених негативному впливу комп'ютерних ігор, головна увага зосереджена на пошуках причин ігрової комп'ютерної залежності (Ю.В. Фомічова, О.Г. Шмельов, І.В. Бурмістров), факторів особистісної схильності до ігрової комп'ютерної залежності (О.М.Арестова, Л.М.Бабанін, Ю.Д.Бабаєва, О.В.Худяков та ін), а також наслідків ігрової комп'ютерної залежності індивіда (І.В.Бурлаков, М.С.Іванов, О.К.Тихоміров, Г.М.Авілов та ін).

Молодше школярство — це період вікової сенситивності, яка характеризується високою пластичністю психіки, гнучкістю психомоторики, очікуваністю і сприймальністю нового, незвичного, цікавого. А ще — динамічністю інтересів, захопленістю, високим рівнем працелюбства, допитливістю, непосидючістю тощо. Разом з тим, для даного періоду дитинства властивими є розчарування, схильність до відволікання уваги на уроці, неконтрольовані витівки, що здатні вивести з рівноваги навіть досвідченого педагога. Але неадекватна поведінка дитини — це часто виклик фальші, неправді, лицемірству, подвійній моралі, зраді дорослого. А також дитяча душа відкрита усьому прекрасному, щирому, чесному, доброму, духовному, світлому. Саме тому позаурочна дозвілєва діяльність стає кращим шляхом попередження комп'ютерної адикції.

Здійснений науковий пошук свідчить, що комп'ютерна адикція — складне явище, на формування якого здійснюють вплив як внутрішні, так і зовнішні фактори: індивідуальні особливості психофізичного розвитку особистості молодшого школяра, індивідуальні поведінкові реакції, фактори, пов'язані з

процесами адаптації молодшого школяра в суспільстві (внутрішні): стрімкість процесів інформатизації всіх сфер життєдіяльності, криза родинного виховання, педагогічна занедбаність, негативний вплив оточення на особистість молодшого школяра (зовнішні).

У дітей молодшого шкільного віку ще не має комп'ютерної залежності, але у підлітковому періоді це набуває негативних психологічних наслідків для старших підлітків – ігрову залежність. Для того, щоб не сталося цього, необхідно вже з молодшого шкільного віку здійснювати роботу з попередження комп'ютерної залежності, як під час навчальних занять, так і в процесі позаурочної діяльності.

У зв'язку з цим, під комплексною програмою соціально-педагогічної діяльності з попередження комп'ютерної адикції молодших школярів у закладах загальної середньої освіти, у нашому дослідженні розуміємо систему дій, що реалізується різними суб'єктами – вчителями, психологом, соціальним педагогом, батьками дітей, представниками різних громадських організацій та адміністрацією навчального закладу на діагностико-цільовому, змістово-процесуальному та оцінно-результативному етапах і спрямована на організацію соціально-педагогічної підтримки молодших школярів у позаурочній діяльності.

Метою програми є – змінити ціннісне ставлення молодших школярів до проблеми комп'ютерної адикції й розвинути почуття особистої відповідальності учнів за власні вчинки і обрану модель поведінки.

Комплексна програма розробляється і реалізується на основі реалізації наступних принципів:

- єдності методів соціально-педагогічної діяльності і соціально-психологічних методів (заснованого на вирішенні профілактичних і корекційних завдань переважно соціально-психологічними засобами (прикладними технологіями у соціальній роботі, специфічними формами і методами роботи) з урахуванням індивідуальних психологічних і фізіологічних особливостей особистості молодших школярів);

- позаурочної виховної роботи (добровільності та доступності, природо відповідності виховання, диференціації та індивідуалізації виховного процесу);

- захищеності (заснованого на створенні умов для успішної соціальної адаптації молодших школярів. Соціально-психологічна захищеність дитини забезпечує її можливість безперешкодно реалізовувати власний творчий потенціал);

- партнерства (заснованого на фасилітації активності дитини в процесі її розвитку. Це комплекс соціально-психологічних заходів, спрямованих на вирішення проблем дистанціювання дитини і дорослого).

У процесі здійснюваної роботи з реалізації комплексної програми спеціалістами навчального закладу, при активному сприянні представників різних громадських організацій, а також батьків учнів, передбачається зниження рівня схильності до комп'ютерної адикції молодших школярів

шляхом формування у них потреби здорового способу життя й стійких «антизалежних» установок.

Метою діагностико-цільового етапу реалізації програми соціально-педагогічної діяльності з попередження комп'ютерної адикції молодших школярів у закладах загальної середньої освіти є – виявлення особистісних особливостей, що впливають на формування адитивної поведінки і встановлення причин, що зумовлюють виникнення комп'ютерної адикції з метою визначення завдань посилення «захисних» факторів й зменшення факторів ризику, що впливають на виникнення залежності у молодших школярів, а також з метою навчання їх соціальним навичкам.

Змістово-процесуальний етап програми передбачає залучення молодших школярів до різних видів діяльності, орієнтованої на розвиток комунікативних навичок, посилення почуття впевненості у власних силах, почуття самоповаги, вміння ефективно взаємодіяти в соціумі, а також накопичення знань адекватної взаємодії з сучасними комп'ютерними технологіями.

Оцінно-результативний етап передбачає проведення оцінки особистісних змін у молодших школярів, аналізу проведених заходів, заохочення учнів, які брали активну участь у позакласній діяльності та у загальношкільних заходах.

Відзначимо також, що комплексна програма передбачає організацію роботи з дітьми та їх батьками, представниками різних громадських організацій, а також педагогічним колективом і адміністрацією закладу загальної середньої освіти.

Так, для ефективного попередження формування адитивної поведінки молодших школярів передбачено проведення таких заходів: психологічний тренінг для учнів «Я потребую живого спілкування», тематична класна година «Користь і шкідливість комп'ютера», тематичний тренінг для учнів «Давайте обговоримо...», проведення конкурсу постерів і слоганів на тему «Я живу у реальному світі», бесіди з батьками на теми: «Шкідливий вплив комп'ютера на фізичний і психологічний стан дитини», «Чи потрібні Вашій дитині комп'ютерні ігри?», організація батьківських зборів з повідомленнями на тему «Дитина в сучасному світі. Небезпечні межі комп'ютерних технологій», психологічний тренінг для батьків «Я добре знаю власну дитину!», здійснення індивідуальних консультацій батьків, чиї діти демонструють вербальну агресію, мають високий рівень тривожності і можуть зазнавати труднощів у взаємодії з однолітками і дорослими.

Впровадження розробленої нами програми соціально-педагогічної з попередження комп'ютерної адикції молодших школярів у закладах загальної середньої освіти в навчальний процес Харківської гімназії № 43 засвідчує її позитивний вплив на зниження рівня схильності до комп'ютерної адикції у молодших школярів, підвищення рівня розвитку комунікативних навичок, посилення почуття впевненості у власних силах, а також підвищення рівня знань адекватної взаємодії з сучасними комп'ютерними технологіями, що підтверджує ефективність розробленої програми й доцільність її застосування з метою вирішення завдань з досягнення позитивних зрушень у когнітивній,

мотиваційній і поведінковій сферах особистості учнів, які мають схильність до комп'ютерної адикції.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ В УМОВАХ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї

Андрій Лейба

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

В умовах кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя з'явилися і нові підходи у сфері соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, що позбавлені батьківського піклування у напрямі реорганізації системи державних закладів і поширення сімейних форм опіки та піклування. Як зазначає О. Товстуха, «батьківський дім і сім'я є гарантими стабільності й надійності в мінливому світі, однак у сучасних умовах багато сімей не змогли адаптуватися та сформувати захисні механізми. Знизився виховний потенціал, погіршився морально-психологічний клімат у сімейній сфері та суспільстві загалом. Ці проблеми не оминули й Україну: усе більше дітей стає сиротами при живих батьках» [4, с.8]. Згідно з даними BBC News Ukraine в Україні - більше 100 тисяч дітей перебуває без батьківської опіки, що потребують здійснення комплексної соціальної допомоги [3]. Отже, проблема надання соціально-педагогічної допомоги дітям-сиротам в умовах прийомної сім'ї є важливим завданням соціально-педагогічної теорії та практики.

Аналіз наукових досліджень з проблеми соціального сирітства засвідчив, що розглянуто такі її аспекти: причини виникнення соціального сирітства в Україні та особливості контингенту соціальних сиріт (Л. Кальченко [2], Р. Лебедь [3] та ін.); суть та особливості соціально-педагогічної профілактики соціального сирітства (В. Афанасьєва [1], О. Товстуха [4] та ін.). Узагальнення робіт вищезазначених науковців показало, що серед дітей, які стикаються з проблемою соціального сирітства виокремлюють такі категорії: відмовні діти (діти, від яких відмовилися батьки); підкинуті діти (діти, що залишилися без піклування батьків і направлені до державного закладу правоохоронними органами у відповідності із актом про підкинення); відібрані діти (діти, права батьків яких обмежені судом, у тому числі й через незалежні від батьків причини (хронічні захворювання психічного характеру та ін.); підопічні (діти, які залишилися без батьківського піклування, передані судом під опіку до 14 років або піклування до 18 років); прийомні діти (діти, які залишилися без піклування батьків та прийняті до нової родини або у сімейний колектив); бездоглядні діти (діти, контроль за якими відсутній внаслідок невиконання або несумлінного виконання обов'язків щодо їх виховання, навчання чи утримання з боку батьків або законних представників, посадових осіб).

Ідея соціально-педагогічної профілактики соціальних відхилень у поведінці дітей-сиріт знайшла практичне втілення в багатьох країнах світу: Великобританії, Угорщині, Німеччині, Франції, США, Болгарії та ін. Дослідники стверджують, що сьогодні все більш популярним стає створення спеціалізованих соціальних інституцій, які забезпечують організацію соціально-виховуючих профілактичних впливів у контексті розвитку ідей попередження різноманітних соціальних відхилень у поведінці дітей-сиріт, розроблених ще в радянський період [4, с.65].

Як зазначає В. Афанасьєва, соціально-педагогічна діяльність з профілактики соціального сирітства – «це діяльність, спрямована на конкретну особу, яка сприяє вирішенню її індивідуальних проблем за допомогою вивчення особистості дитини та навколишнього її соціуму; пошуку відповідних способів спілкування з дитиною; виявлення засобів, що допомагають дитині самостійно вирішити свою проблему» [1, с. 22]. Дослідниця доводить, що соціально-педагогічна профілактика орієнтована переважно на дітей та молодь і характеризується виявленням соціальних умов і десоціалізуючих чинників їх виховання, а також спрямована на запобігання виявленню дітьми-сиротами та дітьми позбавленими батьківського піклування девіантної поведінки з різними формами психічної і соціальної дезадаптації, що виражається в поведінці, неадекватній нормам і вимогам найближчого оточення.

Аналіз сучасних досліджень [1; 4] та соціально-педагогічної практики показав, що: 1) найкращими формами влаштування дітей-сиріт є сімейні форми опіки, коли дитина-сирота отримує належне виховання та освіту, позбавлена внутрішніх переживань та має можливість подолати власні соціально-психологічні розлади та проблеми; 2) ефективним способом мотивації всиновлювати чи брати на виховання дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування є розробка соціальних проектів, що сприяє пошуку для цих дітей прийомних сімей; 3) проблеми ускладнюються тим, що формування нової системи соціальної допомоги дітям-сиротам здійснюється в умовах складної соціально-політичної ситуації на сході країни та пошуку оптимальної моделі економіки країни, підвищення соціальної напруженості, різкого посилення соціальної нерівності та поширення соціальних конфліктів.

Перспективним напрямом подальших досліджень є визначення особливостей соціально-педагогічної профілактики дезадаптації у дітей-сиріт з числа переселенців із зони АТО, а також у дітей-сиріт, які мають відхилення у розвитку.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєва В. В. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків у діяльності загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ. 2011.С. 22-45.
2. Кальченко Л. В. Соціальне сирітство як суспільне явище: поняття і причини виникнення. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. 2012. № 19. С. 160- 165.

3. Лебедь Роман. Сирітство перетворюється на замкнене коло. *ВВС України*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-40116858> (21.09.2020).
4. Товстуха О. М. Особливості соціально-педагогічної профілактики соціального сирітства в умовах загальноосвітнього закладу: навч.-метод. посібн. для студ. вищ. навч. закладів. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 2018. С. 8-65.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Владислава Напольських

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.М. Макар

У сучасних умовах становлення національної культури та освіти головним завданням навчання та виховання учнів загальноосвітніх шкіл є формування громадянина свідомого, креативного та здатного виконувати різні соціальні ролі та створення оптимальних умов для соціального становлення й саморозвитку молодого покоління. Метою формування такої особистості є становлення та збереження її фізичного й морального здоров'я, залучення її до загальнокультурних і духовних цінностей через досягнення національної культури та успішну соціалізацію. Термін «соціалізація» є складним і багатоаспектним. Ознайомлення з науковою літературою дає можливість зазначити, що дану проблему досліджували різні вчені: Г. Андреева, І. Зверева, А. Капська, А. Мудрик.

Особливої актуальності набуває питання пов'язане з вихованням дітей з особливими освітніми потребами. У ході дослідження нами визначено, що проблемою соціального виховання дітей з особливими освітніми потребами займається велика кількість науковців: А. Капська, Л. Коваль, І. Зверева.

Відзначимо також, що соціальне виховання - «це створення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій». Воно здійснюється у процесі взаємодії особистості в різних сферах життєдіяльності: освіта, організація соціального досвіду людини, індивідуальна допомога їй. Л. Березовська вважає, що проблема виховання, соціалізації та розвитку особистості є однією з центральних проблем педагогіки.

У роботі ми поділяємо точку зору таких вчених, які розкривають сутність категорії «соціальне виховання» через співвідношення з поняттям «соціалізація».

Соціальне виховання здійснюється в процесі соціально-педагогічної діяльності. З урахуванням означеного під соціально-педагогічною діяльністю з

виховання дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти розумітимемо комплекс заходів, спрямованих на забезпечення досягнення соціально-педагогічної мети- сприяння розвитку соціально-значущих якостей особистості дитини з особливими освітніми потребами - оволодіння вміннями та навичками у різних сферах діяльності; поглиблення спеціальних знань, набуття соціального досвіду, засвоєння соціально-позитивних цінностей. При цьому метою соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання дітей з особливими освітніми потребами є- сприяння їх активному функціонуванню в соціальному середовищі. У нашому дослідженні мета полягає в досягненні успішності соціалізації дітей з особливими освітніми потребами у сучасних умовах і їх саморозвитку як суб'єктів діяльності.

Отже, здійснений науковий пошук дозволив виділити особливості соціалізації дітей з особливими освітніми потребами: для дитини з особливим освітніми потребами унікальним є емоційне переживання свого фізичного і психічного стану, сприйняття себе як активного суб'єкта діяльності; соціальний досвід дітьми з особливими освітніми потребами накопичується повільніше, ніж їхніми здоровими однолітками (спеціальна організація передачі, засвоєння і відтворення соціального досвіду дітьми з особливими освітніми потребами); соціальний досвід дітей з особливими освітніми потребами формується в умовах диференційованого та інтегрованого середовища.

Проведене дослідження включає такі складові структури процесу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами: знаннєво-ціннісний компонент, що включає володіння знаннями змісту соціальної компетентності, розуміння соціальної дійсності, розвиток світоглядних, правових та естетичних цінностей; культуротворчий, що включає творчу само актуалізацію, креативність, здатність до саморозвитку; особистісний, що характеризується засвоєнням соціальних ролей, навичками спілкування, самореалізацією; поведінковий, що представлений накопиченням досвіду соціальної поведінки.

У зв'язку з цим, під комплексною програмою соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти, у нашому дослідженні розуміємо систему дій, що реалізується різними суб'єктами – представниками громадських організацій, практичним психологом, класним керівником, вчителями-предметниками, соціальним педагогом, адміністрацією навчального закладу і батьками на підготовчо-діагностичному, змістовно-діяльнісному та рефлексивному етапах.

Метою підготовчо-діагностичного етапу є: аналіз проблеми соціального та особистісного становлення (врахування соціальної ситуації розвитку), що дозволяє здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію.

На змістовно-діяльнісному етапі передбачено: закріплення знань в учнів про соціальну компетентність, сприяння розумінню соціальної дійсності, розвиток соціально значущих якостей особистості, творчого потенціалу, здатності до саморозвитку.

Рефлексивний етап спрямовано на осмислення і оцінку результатів проведеної соціально-педагогічної роботи із засвоєння молодшими школярами

соціальних ролей, розвитку здатності їх до продуктивної комунікації, формування в учнів ціннісного ставлення до соціуму через поведінку і діяльність.

Відзначимо також, що комплексна програма передбачає здійснення роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та їх батьками, а також педагогічним колективом навчального закладу.

Так, соціально-педагогічна робота з дітьми з особливими освітніми потребами включає такі напрями:

- соціально-правовий (підтримка правового статусу дитини з особливими освітніми потребами);
- психолого-педагогічний (розвиток пізнавальної, емоційно-вольової, соціальної сфер особистості, комунікативних навичок, позитивної самооцінки і самоаналізу своєї поведінки; розвиток фізичних сил і можливостей). Передбачено проведення таких заходів: «Цікавий світ професій», «Здоров'я-найбільший скарб», Майстер-клас аніматора-вчителя малювання, створення композиції «Скляний натюрморт», виховних занять - «Знайомство», «А може так і треба».
- соціально-психологічний - регулювання міжособистісних відносин у родині, в організації дозвілля дитини з особливими освітніми потребами, набуття батьками спеціальних навичок виховання дитини з особливими освітніми потребами, до якого включено заходи: спортивне свято «Тато, мама і я-спортивна сім'я», благодійна акція «Твори добро!», екскурсія до парку Фельдмана, інформаційно-методична виставка для батьків «Повір у себе», майстер-клас вчителя – аніматора зі створення мандали з природного матеріалу з батьками «Морська подорож», круглий стіл для батьків обмін досвідом з виховання дітей за участі контактної особи, анкетування батьків.

Впровадження розробленої нами програми з соціально-педагогічної діяльності з розвитку соціально значущих якостей дітей з особливими освітніми потребами у навчальний процес Харківської гімназії № 43 свідчить про її позитивний вплив на рівень розвитку компонентів соціалізації дітей з особливими освітніми проблемами, зокрема: у дітей підвищився рівень знань змісту соціальної компетентності, покращилося розуміння соціальної дійсності, спостерігається здатність до само актуалізації, прояву креативності, до саморозвитку; діти демонструють навички продуктивної комунікації з індивідами та групами, здатні виконувати різні комунікативні ролі, що підтверджує ефективність розробленої програми й доцільність її застосування з метою розвитку здатності до успішного інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в оновлене освітнє середовище.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анна Новицька

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. О. Шеплякова

В умовах інформаційного етапу розвитку сучасного суспільства посилився вплив соціальних мереж на формування особистості дітей. У визначеному контексті особливе занепокоєння викликає факт, переважно, негативної спрямованості такого впливу на зростаюче покоління, і, зокрема, підлітків, у яких, на жаль, недостатньо сформованими є навички безпечної поведінки в соціальних мережах. Наслідком цього є деформація світоглядних цінностей, ідеалів підлітків, формування залежної поведінки, а також те, що (через несформованість вищезазначених навичок) діти стають об'єктами численних правопорушень як з боку дорослих, так і з боку однолітків. Отже, актуалізованою є проблема формування в підлітків навичок безпечної поведінки в соціальних мережах як окремого напрямку соціально-педагогічної діяльності, зокрема закладів загальної середньої освіти.

Аналіз розробленості проблематики дослідження в наукових джерелах свідчить, що окремі аспекти проблеми формування безпечної поведінки підлітків у соціальних мережах у закладах загальної середньої освіти розкрито в працях вітчизняних і зарубіжних науковців: сутність та особливості безпечної поведінки підлітків у соціальних мережах – Й. Бергер, В. Горовий, Л. Іванова, О. Калмиков, К. Мілкман, О. Онищенко, В. Попик, О. Рябоконт, Л. Чуприна та ін.; соціально-педагогічний аспект роботи з підлітками – Т. Алексєєнко, О. Василенко, М. Галагузова, І. Зверєва, Н. Кабусь, А. Капська, В. Костіна та ін.; особливості соціально-педагогічної діяльності з підлітками, батьками, педагогами щодо формування безпечної поведінки дітей у соціальних мережах – О. Волянська, Н. Макаренко, М. Снітко, С. Шандрук та ін.; технологічні аспекти роботи з формування безпечної поведінки дітей у соціальних мережах у закладах загальної середньої освіти – О. Безпалько, Т. Вашека, А. Капська та інші.

Установлено, що *соціальні мережі* (за визначенням А. Гребінь) – це «соціальні структури, що утворені індивідами або організаціями» [1]. В мережі Інтернет ці структури мають вигляд «сайтів, на яких користувачі можуть створювати персональні сторінки і спільноти для спілкування та поширення інформації серед великої кількості людей» [1].

Соціальні мережі можна розглядати як технологічні комплекси організації і управління обмінами електронною інформацією між суб'єктами соціальних відносин, об'єднаних спільними інтересами, інформаційними потребами та навичками спілкування.

Констатовано, що соціальні мережі, безумовно, є фактором соціалізації підлітків, що здійснює як позитивний, так і негативний вплив. Щодо

останнього, то урізноманітнення «видів діяльності підлітків у віртуальному просторі (комунікативна, пошукова, пізнавальна, дозвілєва, ігрова, комерційна, протиправна, спрямована на вдосконалення власної особистості, спрямована на задоволення сексуальних потягів та бажань тощо), прагнення до самостійності та дорослості, експериментів над собою призводять до появи ризикованої діяльності як в Інтернет-мережі, так і в реальному житті» [2]. З'ясовано, що задля попередження негативного впливу соціальних мереж на процес соціалізації підлітків необхідним є доступно, відповідно до віку дитини пояснювати їй про можливі небезпеки і шляхи їхнього запобігання, формуючи правила безпечної поведінки в соціальних мережах.

При цьому *безпечна поведінка в соціальних мережах* визначена, за О. Черних, як «сукупність дій особистості під час користування Інтернетом, що сприяють задоволенню потреб і водночас запобігають можливості завдання шкоди фізичному, психічному, соціальному благополуччю і (або) майну самої людини та інших людей» [4, с. 7].

На основі проведеного аналізу наукових праць [2; 3; 4] *формування безпечної поведінки підлітків у соціальних мережах* розкрито як напрям соціального виховання із забезпечення сукупності дій підлітків у соціальних мережах, що характеризують обізнаність підлітків про ризики діяльності та правила безпечної поведінки в соціальних мережах; бажання убезпечити себе в соціальних мережах; уміння визначати ризиковані ситуації в соціальних мережах; вести конструктивний діалог із віртуальними співрозмовниками та протистояти тиску з їхнього боку; контролювати емоційний стан; спрямовувати, аналізувати власну діяльність у соціальних мережах та відповідально ставитися до неї.

На наш погляд, в умовах інформаційного етапу розвитку суспільства саме формування навичок безпечної поведінки підлітків у соціальних мережах повинно стати провідним напрямом соціально-педагогічної діяльності, зокрема в закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Гребінь А. А. Соціальні мережі – сучасне середовище спілкування з користувачами (нотатки координатора бібліотечного сайту). *Бібліотека. Наука. Комунікація*: матеріали Міжнарод. наук. конф. (6-8 жовтня 2015 р., Київ). URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/615#:~:text> (дата звернення 01.05.2021 р.).
2. Снітко М. А. Формування безпечної поведінки підлітків в інтернет-мережі як соціально-педагогічна проблема. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Сер.: Педагогічні науки. Вип. 115. 2014. С. 217-220. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/VchdpuP_2014_115_58.pdf (дата звернення 29.01.2021 р.).
3. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства: монографія. / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2013. 220 с. URL:

4. Черних О. Керівництво із соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки в Інтернеті. Київ: ТОВ „ЦП КОМПРИНТ”, 2017. 104 с.

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-МЕДИЧНОГО ПАТРОНАЖУ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ В СТАЦІОНАРНОМУ ВІДДІЛЕННІ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Валерія Паршина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. О. Шеплякова

У Законі України «Про соціальні послуги» осіб похилого віку віднесено до вразливих груп населення, які «мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників» [1]. Це актуалізує необхідність цілеспрямованої діяльності щодо підвищення ефективності соціального обслуговування літніх осіб, зокрема у напрямі забезпечення соціально-медичного патронажу таких осіб у стаціонарних відділеннях закладів охорони здоров'я. При цьому в контексті євроінтеграційного вектору розвитку України необхідним є опрацювання та впровадження європейських стандартів, способів організації, принципів, форм надання, механізмів управління в сфері соціального обслуговування населення, зокрема осіб похилого віку.

Установлено, що окремі аспекти проблеми соціально-медичного патронажу осіб похилого віку в своїх працях досліджували: соціально-психологічні аспекти подолання проблем осіб похилого віку – В. Альперович, О. Коваленко, О. Козлов, О. Краснова та ін.; соціальну роботу з людьми похилого віку – Д. Титов, О. Тополь, Є. Холостова та ін., зокрема соціально-педагогічну роботу – М. Васильєва, М. Житинська, Ю. Лисенко, Г. Міннігалєєва, О. Новікова, М. Подберезський, А. Рижанова, І. Романова, М. Сех та інші. Проблемі старіння в національному вимірі та відповідним викликам, що постають перед системою соціального захисту, репрезентовано в наукових розвідках Т. Баді, М. Єрмолаєвої, Г. Карпенко, С. Кубіцького, С. Мусатова, В. Поліщук та інших учених.

Аналіз розробленості проблематики дослідження в літературі показав, що на сьогодні вже накопичено значний теоретичний і емпіричний матеріал з проблеми соціальної роботи з людьми похилого віку. Разом з тим, вирішенню проблеми соціально-медичного патронажу осіб похилого віку в стаціонарному відділенні закладів охорони здоров'я не приділяється достатньої уваги в працях науковців. Наразі недостатніми є нормативні, теоретичні напрацювання щодо вирішення цього питання. Саме тому є нагальна необхідність у всебічному теоретико-практичному аналізі соціально-правових, технологічних аспектів

цього процесу для напрацювання ефективних форм і методів соціально-медичного патронажу осіб похилого віку в стаціонарному відділенні закладів охорони здоров'я.

Отже, в сучасних умовах актуалізованою є проблема забезпечення ефективної соціальної роботи з соціально-медичного патронажу осіб похилого віку в стаціонарному відділенні закладів охорони здоров'я. Зокрема, необхідним вбачається розробка технології роботи соціального працівника з соціально-медичного патронажу осіб похилого віку в стаціонарному відділенні закладу охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 18. ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#> (дата звернення: 30.04.2021 р.).

АНАЛІЗ ЗМІСТУ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Поліна Пихова

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

Соціальна робота – важлива в сучасному суспільстві професійна діяльність, яку спрямовано на вирішення проблем усіх вразливих контингентів. Запорукою дієвої соціальної роботи є вміння фахівців соціальної галузі застосувати законодавчі норми при захисті інтересів вразливих верств населення, наданні їм соціальної допомоги та підтримки. Це актуалізує потребу здійснення аналізу нормативного забезпечення як важливої умови надання якісних послуг соціальної підтримки багатодітним сім'ям, як однієї з вразливих категорій в Україні.

До окремих теоретичних та практичних питань аналізу становища багатодітних сімей зверталися: В. Занфіров [3], Г. Ковальський [4], Л. Смола [9] та ін. Проблему підвищення ефективності соціального захисту сімей з дітьми досліджували Н. Болотіна [2], Т. Кожан [5], Л. Крамаренко [6], В. Новіков [7], Н. Саленко [8] та ін. Узагальнення ідей вищезазначених науковців дозволило визначити, що державна система соціального захисту та соціальної підтримки багатодітних родин в Україні має свої особливості, а також потребує якісного доповнення.

Аналіз та узагальнення нормативного забезпечення здійснення соціальної підтримки багатодітних сімей дозволив виокремити такі важливі моменти [1]: 1) відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону дитинства»(2001 р.): об'єктами соціальної підтримки є: діти віком до 18 років (повноліття), якщо

згідно із законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше; багатодітна сім'я (сім'я, в якій подружжя (чоловік та жінка) перебуває у зареєстрованому шлюбі, разом проживає та виховує трьох і більше дітей; 2) згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань соціального захисту багатодітних сімей» (2009 р.): багатодітним сім'ям, у складі яких є троє і більше неповнолітніх дітей, надаються пільги в оплаті за користування різними видами комунальних послуг; дітям з багатодітних сімей надаються пільги щодо користування транспортом, освітньої сфери, медичного обслуговування та ін.; 3) до проблем, з якими стикаються багатодітні сім'ї в Україні можна віднести: відсутність підтримки в отриманні кредитів на придбання житла та земельних ділянок; складність схем надання субсидій на житлово-комунальні послуги; недоопрацювання механізмів надання пільг у користуванні міським транспортом, а також медичне обслуговування та санаторно-курортний відпочинок.

Аналіз статистичних даних сайту Міністерства соціальної політики України засвідчив, що велика кількість батьків, які виховують трьох та більше дітей, не є обізнаними про їхні права та систему пільг, що є перспективним завданням роботи служб соціальної допомоги та соціального захисту населення.

Аналіз нововведень у системі соціальної підтримки багатодітних сімей показав, що було запроваджено такі позитивні зрушення: з 1 вересня 2018 року з'явився новий вид соціальної підтримки родин, в яких народилися діти – «пакунок малюка», що передбачає 25 найменувань речей (дитячий одяг, пелюшки, підгузки тощо); з січня 2019 року - запроваджено соціальну допомогу батькам, які доглядають за дитиною до трьох років – «муніципальна няня» (додаткова грошова допомога молодим сім'ям, які доглядають за дитиною до 3 років). Отже, актуальні проблеми багатодітних родин мають вирішуватися на засадах соціального партнерства сім'ї та держави, коли держава надає всебічну підтримку сім'ї, а сім'я несе відповідальність за виховання і розвиток дітей перед державою.

Перспективними напрямками подальших досліджень є: розробка методичного забезпечення системи соціального захисту та соціальної підтримки населення щодо підвищення обізнаності про права та систему пільг багатодітних родин; створення інноваційних осередків соціально-виховної роботи, спрямованих на розширення змісту соціальних послуг багатодітним родинам.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 16.10.2020).
2. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: навч. посібн. Київ: Знання. 2005. 127 с.

3. Занфіров В.А. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону 2006 р. Київ: Знання .2006. 20 с.
4. Ковальський Г.Є. Щодо проблем визначення категорії «багатодітні сім'ї» у соціальній сфері. URL: <https://niss.gov.ua/Monitor/januar2009/14.htm> (дата звернення: 13.10.2020).
5. Кожан Т., Гриненко А. Соціальний захист сімей з дітьми (міжнародні порівняння та досвід). *Україна: аспекти праці*. 1996. № 2- 3. С. 46-48.
6. Крамаренко Л. В. Категорія «багатодітна сім'я» у законодавчих актах України. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2011_4_38 (дата звернення: 15.10.2020).
7. Новіков В. Актуальні питання реформування системи соціального захисту населення. *Україна: аспекти праці*. 2005. № 4. С.6-11.
8. Саленко Н. Дом с большой буквы: как повысить статус многодетной семьи. *Социальная педагогика*. 2004. № 3. С. 68–77.
9. Смола Л. Є., Луценко Є. М. Становище багатодітних сімей в Україні: Державна доповідь про становище сімей в Україні (за підсумками 2006 року). Харків: Фоліо, 2007. 223 с.

ВІДЕОЛЕКТОРІЙ У ПЕРВИННІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ПРОФІЛАКТИЦІ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Кристина Полякова

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

В Україні дослідження поширеності вживання наркотичних речовин серед населення у віковій категорії 15-64 років не проводяться. Саме тому на сьогодні Україна не має повного обсягу зведеної інформації з цього питання. Однак деякі кроки для вивчення поширеності вживання наркотиків серед певних категорій громадян здійснюються. Так, в Україні з 1995 року на регулярній основі здійснюється опитування учнівської молоді в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD». Останні дані про споживання різних речовин (алкоголю, тютюну, наркотиків) серед 15-17-річних учнів були отримані в 2019 році в рамках міжнародного проекту ESPAD. Так, частка підлітків, які вживали наркотики хоча б один раз в житті які – небудь наркотичні речовини склала 18%, а серед дівчат зросла в 1,5 рази у порівнянні з 2015 роком (з 12,7% у 2015 році до 18,1% у 2019 році) [2].

У квітні 2016 року спеціальна сесія Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй по світовій проблемі наркотиків проголосила нову еру в боротьбі з вживанням наркотиків і розладами, пов'язаними з вживанням наркотиків, за допомогою збалансованого й орієнтованого на здоров'я системного підходу, в основі якого – профілактика.

Аналіз наукової літератури свідчить, що дослідники вивчали різні аспекти проблеми реалізації профілактичної діяльності з попередження виникнення наркотичної залежності, а саме: питання організації взаємодії соціальних педагогів зі старшими підлітків, що мають прояви адиктивної поведінки (Л. Анісімов, О. Балакірєва, Н. Бурмака, М. Малькова, М. Полісадова та ін.); проблеми застосування методик і програм профілактики й корекції адиктивної поведінки підлітків у діяльності психолога й соціального педагога загальноосвітнього закладу (О. Безпалько, Т. Вайніленко, К. Лисецький, Н. Максимова, В. Оржеховська, та ін.); стратегії формування здорового способу життя учнів (Ю. Галустян, С. Кириленко та ін.).

Проте проблема розробки дієвих заходів із профілактики наркозалежності неповнолітніх залишається актуальною.

У міжнародних стандартах щодо проведення профілактики вживання наркотичних речовин [3] визначено основні фактори, які сприяють поширенню цієї проблеми: незнання речовин і наслідків їх вживання; генетична схильність; особистісні риси (наприклад, імпульсивність, прагнення до відчуттів); наявність психічних і поведінкових розладів; зневага й жорстоке поводження в сім'ї; погана прихильність до школи й товариства; соціальні норми й середовище, що сприяє виникненню вживання психоактивних речовин (включаючи вплив засобів масової інформації) та зростання в маргіналізованих і неблагополучних співтовариствах. І навпаки, психологічне та емоційне благополуччя, особиста й соціальна компетентність, сильна прихильність до турботливих і ефективних батьків, прихильність до школи й спільнот, які добре забезпечені ресурсами й організовані, - все це фактори, які сприяють тому, що люди стають менш вразливими для вживання психоактивних речовин та інших ризикованих поведінок.

Соціальна профілактика, згідно Закону України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» – це робота, спрямована на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей і молоді та запобігання такому впливу. Завдання соціальної профілактики реалізується у світлі «допомоги для самопомоги» [1].

Більш повне визначення наведено у Державному стандарті соціальної послуги профілактики, де послугу соціальної профілактики визначено, як комплекс заходів, що здійснюються суб'єктом, який надає соціальні послуги, спрямований на попередження, обмеження та зупинення негативних соціальних і особистісних (поведінкових) явищ та їх наслідків у соціальному середовищі та реалізується за допомогою різних інструментів впливу соціального, юридичного, педагогічного, психологічного характеру [4].

Послуга первинної соціальної профілактики надається, якщо проблема/негативне явище у отримувачів послуг не сформовані.

Первинна соціальна профілактика - здійснення комплексу заходів, що мають інформаційно-роз'яснювальний, просвітницький характер та спрямовані на підвищення обізнаності з певних питань, формування цінності здоров'я та відповідних якостей особистості, а також навичок, що допоможуть їй відмовитися від певних стандартів поведінки та негативних звичок.

Таким чином, серед завдань первинної соціальної профілактики виокремлюють: виявлення та усунення причин та умов, що сприяють виникненню проблем, негативних явищ, складних життєвих обставин в отримувачів послуг, на основі оцінки потреб; покращення поінформованості отримувачів послуг щодо загальних питань здоров'я та здорового способу життя, задоволення власних потреб конструктивним шляхом, можливості отримання широкого спектра соціальних послуг; підвищення рівня обізнаності безпосередньо щодо питань, які є найбільш актуальними для отримувачів послуг; формування цінності здоров'я та здорового способу життя; мотивування до збереження та зміцнення здоров'я, до використання безпечних поведінкових практик; формування життєвої перспективи та умінь прогнозування власної поведінки з оцінкою її наслідків та впливу на побудовані життєві стратегії; формування відповідальної поведінки; гармонізація почуттів та відповідно поведінкового їх вираження шляхом формування навичок рефлексії, адекватного вияву емоцій, самоконтролю.

Різноманіття підходів до профілактики наркоманії поділяють у такий спосіб: 1) інформаційний підхід (поширення інформації про наркотики; знання про наслідки вживання наркотичних речовин є ефективним поштовхом для формування здорової поведінки й відмови від наркотиків); 2) педагогічний підхід пояснює ризик формування девіантної поведінки шкідливими звичками, педагогічною занедбаністю, вихованням у соціально неблагополучних сім'ях; 3) духовно-орієнтований підхід розуміє наркоманію як вираз кризи духовності в суспільстві (мета профілактики наркоманії – сформувати в підлітка моральну поведінку, систему цінностей, з якої наркотик був би виключений); 4) дозвілєвий підхід вважає, що профілактика наркоманії полягає в розвитку альтернативної діяльності (необхідно розвивати такі соціальні програми, у яких підлітки могли б реалізовувати власні потреби в гострих відчуттях, прагнення до ризику, підвищену поведінкову активність).

Основні заходи, що складають зміст соціальної послуги, передбачають організацію навчання та просвіту щодо зміни поведінки на більш безпечну, що мотивує до здорового способу життя.

Враховуючи соціально-психологічні особливості дітей підліткового віку, одним із дієвих заходів може бути відеолекторій. Ця форма роботи передбачає перегляд й створення фільмів, відеороликів і соціальної реклами.

У Державному стандарті визначено структуру проведення відеолекторію: 1) початок (введення) повинен містити таку інформацію: мета; важливість та актуальність теми матеріалу; переваги, які отримають учасники після завершення відеолекторію; за потреби - визначення основних понять; 2) основна частина включає: перегляд відеоролика або короткометражного фільму з тематики, якій присвячено профілактичний захід; обговорення вражень отримувачів послуг щодо побаченого; подання структурованої, логічної, науково обґрунтованої інформації стосовно проблеми, явища надавачем послуг; обговорення з аудиторією представленої інформації; 3) заключна частина включає: короткий огляд попереднього матеріалу

(резюмування); підбиття підсумків - висновки; відповіді на запитання аудиторії [4].

Аналіз соціальної літератури й практики здійснення первинної профілактики наркозалежності підлітків у закладах загальної середньої освіти дозволив визначити, що відеолекторії є поширеною формою в роботі з дітьми. Проте, виявлено брак методичного банку відеопродукції для попередження вживання дітьми наркотичних речовин, рекомендованих на рівні державних органів влади й на рівні наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21 серпня 2001 року №2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>.
2. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2019 рік (за даними 2018 року). К., 2019. 41 с. URL: https://cmhmda.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Zvit_shchodo_narkotychnoi_ta_alkoholnoi_sytuatsii_v_Ukraini_za_2019_rik.pdf
3. Міжнародні стандарти з профілактики вживання наркотиків. Vienna: United Nations Office in Drugs and Crime. 2015. 38 с. Режим доступу: <https://udpu.edu.ua/images/news/old/2018/09/06/3742/files/mijnarodni-standarti-z-profilaktiki-281-29.pdf>
4. Наказ Міністерства соціальної політики України «Державний стандарт соціальної послуги профілактики» від 10.08.2015 № 912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15#Text>.

ІЗОТЕРАПІЯ В ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Аліна Сапельнікова

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

В останні роки поле девіантної поведінки суттєво розширилося: до алкоголізації, наркоманії й токсикоманії долучились ігроманія, інтернет-залежність, інтернет-булінг та ін. На фоні сучасних суспільних трансформацій, пов'язаних з нестабільною політичною, економічною ситуацією, поширенням коронавірусної інфекції, збільшується кількість дітей з девіантною та антисоціальною поведінкою. Виникнення девіантної поведінки у дітей молодшого шкільного віку залежить від багатьох чинників, а саме: сімейного виховання, стилю керівництва діяльністю дитини, ставлення дорослих до дитини та її проблем, рівня розвитку її моральності. Крім того, дитина не завжди знає, як себе вести, у неї не вистачає знань про правильну поведінку, умінь поводитися в соціальному середовищі.

Сьогодні науковцями й педагогами ведуться активні пошуки ефективних методів і форм профілактики девіантної поведінки молодших школярів. Зокрема, дослідженню різних аспектів девіантної поведінки, чинників її виникнення, пошуку форм і методів профілактичної роботи й подолання девіантної поведінки присвячені праці багатьох науковців: В. Афанасьєвої, М. Волошенко, Л. Вольнової, І. Зверєвої, В. Оржеховської, Н. Перешейної, В. Співака, А. Самойлова, С. Харченка, М. Фіцули та інших.

У ході проведено аналізу виявлено, що профілактика девіантної поведінки молодших школярів набуває ефективності у тому випадку, коли створюється оптимальне соціально-виховне середовище формування особистості дитини, цілеспрямовано реалізується потенціал культурно-дозвілєвої діяльності.

Профілактику девіантної поведінки учнів молодшого шкільного віку забезпечують вчителі, психологи, соціальні педагоги, в окремих випадках залучаються й медичні працівники.

Науковцями виокремлено властивості девіантних дітей молодшого шкільного віку на сучасному етапі, які полягають у негативних якостях та властивостях характеру (упертість, неслухняність, грубість, безвідповідальність, агресивність, сором'язливість, норовистість, лінь, розбещеність, брехливість), особливостей психічних процесів та емоційної сфери (злість, роздратування, капризи, вередування, афективність, підвищена рухливість нервових процесів або загальмованість), поведінки, що суперечить правовим та моральним нормам суспільства. Отже, рання профілактика девіантної поведінки у дітей молодшого шкільного віку попередить її урізноманітнення та фіксацію в наступному віковому періоді.

Аналіз сучасної практики соціально-педагогічної діяльності свідчить, що одним із сучасних напрямів у профілактиці виступає арт-терапія. Науковці виділяють три самостійних напрями арт-терапії: 1) педагогічний (призначений для розвивальної, виховної, корекційної роботи з учасниками освітнього процесу з метою гармонізації процесів індивідуального та соціального становлення особистості); 2) психотерапевтичний (медичний) застосовується в роботі з інвалідами, тяжко хворими; 3) соціальний (терапія зайнятстю) передбачає роботу в центрах зайнятості, у притулках, дитячих будинках, таборах біженців, місцях позбавлення волі тощо.

Педагогічному напрямку арт-терапії притаманна цілеспрямованість: педагог застосовує її з певною конкретною метою (наприклад, духовне виховання молодших школярів), відповідно і зміст діяльності задається педагогом (на відміну від терапевтичного процесу, у якому спеціаліст орієнтується на індивідуальний запит особистості). Завданнями застосування засобів мистецтва при цьому є: 1) прояснення навчально-виховного змісту, 2) оптимізація умов педагогічного впливу, 3) прихована діагностика ціннісних відношень, установок, мотивів.

Аналіз соціально-педагогічної літератури (М. Кисельова, О. Копитін, І. Романова, О. Тараріна та ін.) свідчить, що в соціально-педагогічній діяльності з дітьми використовуються різні арт-терапевтичні методики: ізотерапія,

кольоротерапія, музикотерапія, піскотерапія, сніготерапія, проектувальна діагностика за допомогою малюнка тощо. Виявлено, що застосування арт-терапевтичних технік у соціальної роботи з дітьми: 1) допомагає дитині доступними засобами виразити свій емоційний стан, ставлення до навколишнього світу; 2) допомагає подолати негативні емоції (тривожність, недовіра до себе, відчуття меншовартості, ворожості, конфліктності, труднощів у спілкуванні), спричинених внутрішніми конфліктами особистості; 3) дають змогу виражати агресивні відчуття соціально прийнятним способом; 4) сприяє підвищенню рівня самооцінки й самоповаги; 5) допомагає дитині навчитися самостійно створювати прекрасне, помічати його в повсякденному житті.

Серед арт-терапевтичних методик у роботі з дітьми молодшого шкільного віку провідне місце належить ізотерапії. Аналіз наукової літератури виявив два напрямки: вираження своїх емоцій через власний малюнок та використання й аналіз готових художніх творів: відвідування галерей та музеїв, використання літератури про мистецтво.

Основна мета ізотерапії полягає в гармонізації розвитку особистості через самовираження і самопізнання. Ізотерапевтичні техніки допомагають дитині виразити, зобразити все, що досі перебувало в її підсвідомості, але викликало негативні стани.

АДАПТАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ

Марія Сиротюк

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

Дослідження проблеми соціальної адаптації як необхідної складової соціалізації особистості вимагає від дослідників належної пильності. Виняткової уваги потребують незахищені категорії, випускники інтернатних закладів зокрема, процес адаптації яких відбувається в ускладнених умовах.

Науковим пошуком з питань соціальної адаптації займалися: І.А. Мілославова, О.В. Холоденко; проблемою дітей-сиріт в інтернатних закладах – Л.В. Канішевська, а їх підготовкою до самостійного життя – Г.Д. Харган, Л.Ю. Кримчак.

О.В. Безпалько та П.С. Кузнецов визначають соціальну адаптацію як цілісний, безперервний процес і результат встановлення взаємної відповідності між потребами особистості й вимогами соціального середовища.

Натомість соціально-психологічна дезадаптація, за твердженням Ю.Д. Приймак, – порушення активного пристосування індивіда до умов соціального середовища; або, за визначенням «Енциклопедії для фахівців в соціальній сфері», – стан індивіда, за якого він виявляється неспроможним задовольнити власні потреби, самоствердитися і самореалізуватися прийнятним для даного середовища засобом і тому або зазнає страждань, або порушує

норми та правила поведінки, що завдає шкоди йому, природному середовищу або суспільству.

Разом з тим, за Л.В.Чумак, процес соціальної адаптації тісно пов'язаний з формуванням у людини соціальної зрілості – цілісної, відносно усталеної системи людських характеристик на основі свідомості й суспільно значущої діяльності, усвідомлення особистістю власного «я», своєї ролі та соціальних функцій у суспільстві.

Беручи до уваги визначення вищезгаданих авторів, робимо висновок, що соціальна адаптація є необхідним елементом повноцінної життєдіяльності індивіда, сприяє налагодженню зв'язків з оточуючими. Даний процес не обмежений часовим проміжком, він є тривалим, неперервним, здійснюється протягом усього життя людини.

Надалі, спираючись на теорію та наявні проєктні розробки, матимемо можливість подальшого дослідження проблематики, виявлення причин дезадаптації, встановлення рівня адаптованості, пошуку гнучких і універсальних засобів для підвищення такого рівня.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Альона Сініченко

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Єсіна

Нестабільний стан економічної, політичної, фінансової сфер життєдіяльності в Україні зумовлює девальвацію духовних та соціальних цінностей суспільства. Проявом такого знецінення соціальних пріоритетів стає поширення учнівського булінгу. За результатами дослідження, проведеного Фондом ООН ЮНІСЕФ в Україні в 2020 році, 67% дітей у віці від 11 до 17 років стикалися з проявом булінгу, 24% – стали жертвами цього явища.

Поширення негативних явищ вимагає підвищеної уваги з боку соціальних інституцій, зокрема закладів освіти, одним із провідних напрямів яких є створення системи протидії булінгу в учнівському середовищі, особливо в закладах професійно-технічної освіти, оскільки 26% учнів указали, що в їхньому закладі трапляються випадки булінгу між хлопцями та дівчатами.

Аналіз наукової літератури свідчить, що у вітчизняній літературі феноменом жорстокої поведінки займалися дослідники різних наук: педіатри (І. Дементьєва, Л. Сеньківська), педагоги (Г. Абрамова, Ф. Корольов), психологи (Г. Пасечнік, В. Розанов), соціальні педагоги (О. Безпалько, О. Караман, О. Кузьміна, В. Олійник). Зміст та особливості соціально-педагогічної превентивної роботи з учнями, вчителями, батьками щодо попередження їхньої жорстокої поведінки вивчали Р. Азарова, К. Венцель, О. Дроздов, О. Карпенко, Л. Лушпай та інші.

Аналіз наукових праць та практики засвідчив, що даною проблемою займалися, були створені певні передумови щодо протидії булінгу в освітньому середовищі, однак статистичні дані доводять про недостатню інформованість учнів, їх батьків про причини і форми булінгу, про відповідальність за жорстоке ставлення до інших, про способи протидії цьому явищу.

Це зумовлює необхідність теоретичного аналізу учнівського булінгу як актуальної соціальної проблеми, зокрема задля розробки ефективної системи профілактичної соціально-педагогічної діяльності щодо її подолання.

На основі аналізу наукових праць Н.Гордієнко, В.Нікітіна *соціально-педагогічну діяльність з протидії булінгу в учнівському середовищі закладу професійно-технічної освіти* визначено як цілеспрямовану збалансовану діяльність усіх суб'єктів протидії, яка має на меті зниження ризику насильницької поведінки серед учнів через превенцію та корекцію їхньої соціальної дезадаптації, соціальних відхилень у поведінці, створення умов для розвитку особистісного потенціалу учнів, стимулювання власної активності у протидії негативним факторам мікросередовища.

Особливостями соціально-педагогічної діяльності з протидії булінгу в учнівському середовищі закладу професійно-технічної освіти є те, що планування роботи з попередження насильницької поведінки серед учнів у ЗПТО має здійснюватись комплексно на основі залучення зовнішніх соціально-виховних інституцій, її координації (у тому числі і координація загальних та класних соціально-виховних заходів). Окрім того, необхідними є: цілеспрямована та систематична робота з батьками учнів щодо формування педагогічної обізнаності та активності у питаннях попередження, виявлення та можливого вчинення їхніми дітьми насильницьких дій, а також спрямування діяльності суб'єктів соціально-виховного процесу на формування в учнів нетерпимого ставлення до насильства, усвідомлення булінгу як порушення прав людини, навичок насильницької поведінки; активізація суб'єктів учнівського середовища до протидії булінгу.

Таким чином, протидія булінгу в учнівському середовищі закладу професійно-технічної освіти містить соціально-педагогічні заходи з попередження, перешкоджання та впливу на відповідних суб'єктів у процесі здійснення ними булінгу, а також у соціально-корекційних заходах усунення наслідків такої поведінки.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Наталія Столярова

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І.О. Шеплякова

В умовах соціально-політичної, економічної, духовної кризи поширення в підлітковому середовищі набуло явище булінгу. Це актуалізує потребу в попередженні цього асоціального явища серед підлітків. А, отже, необхідною є розробка відповідних соціально-педагогічних профілактичних програм, у результаті реалізації яких, зокрема у закладах загальної середньої освіти, на основі координації, підсилення та спрямування соціально-виховного впливу провідних інститутів соціалізації (сім'ї, закладів освіти, правоохоронних органів, засобів масової інформації, громадських об'єднань тощо) стане можливою ефективна протидія булінгу серед підлітків.

Аналіз розробленості проблематики дослідження в літературі показав, що на сьогодні вже накопичено значний теоретичний і емпіричний матеріал з проблеми профілактики булінгу серед підлітків. Так, теоретичні аспекти природи та сутності булінгу розкрито в працях вітчизняних (О. Барліт, Т. Веретенко, Л. Лушпай, С. Стельмах та ін.) та зарубіжних (О. Глазман, Л. Кішлі, Х. Лейманн, Д. Лейн, Д. Ольвеус, В. Собкін та ін.) учених. Психосоціальні та вікові особливості підлітків репрезентовано в дослідженнях Т. Драгунової, І. Кона, А. Макаренка, О. Стрелкової, А. Шамне та ін. Соціально-педагогічний аспект роботи з підлітками висвітлено в працях Т. Алексеєнко, М. Васильєвої, М. Галагузової, І. Зверєвої, А. Капської, Н. Кабусь, І. Романової та ін. Сутність та особливості соціально-педагогічної профілактики були предметом наукових розвідок О. Василенко, Л. Завацької, Н. Заверико, В. Костіної, Л. Мардахасєва, В. Тименко та ін. Окремі аспекти проблеми соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків висвітлено в працях О. Безпалько, Т. Журавель, В. Лютого, зокрема у закладах загальної середньої освіти – В. Олійник, С. Харченко та інших. Проте, незважаючи на вагомий науковий доробок вчених і практиків з питань соціальної профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти, вищезазначені аспекти лише частково розкривають особливості профілактичної діяльності, відсутня науково обґрунтована програма соціально-педагогічної діяльності з профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти.

На основі узагальнення результатів проведеного аналізу джерельної бази встановлено, що в науковій спільноті відсутній єдиний підхід до тлумачення феномену «булінг». Підтримуємо позицію Л. Кішлі (за свідченням Л. Лушпай) про те, що булінг – це «агресивна поведінка, яка спрямована на приниження почуттів, висловлювання негативних емоцій принизливих оцінок щодо іншої людини» [2]. При цьому основною характеристикою булінгу – є «емоційне

приниження, образа почуттів людини, що призводить до виключення її з групи» [2]. Це актуалізує потребу в цілеспрямованій діяльності з протидії булінгу, зокрема серед підлітків, що може бути здійснена в межах реалізації соціальними педагогами закладів загальної середньої освіти відповідних профілактичних програм.

При цьому *соціально-педагогічну діяльність* розуміємо як «різновид професійної діяльності, яка спрямована на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її соціокультурних потреб або відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини» [4]. Своєю чергою, *соціальну профілактику булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти* (за визначенням Ю. Клочан) тлумачимо як «сукупність соціально-педагогічних форм, методів та засобів, спрямованих на забезпечення умов для розвитку правомірної поведінки юнаків і дівчат, соціальної толерантності до прав, свобод інших, поваги до законів, норм та цінностей суспільства, формування неприйняття та категоричної відмови від негативних стандартів поведінки» [1, с. 76].

Ґрунтуючись на науковій позиції В. Олійник [4], *соціально-педагогічна діяльність з профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти* визначена нами як цілеспрямовані, систематичні та комплексні профілактичні дії різних суб'єктів соціально-виховного процесу, спрямовані на формування у підлітків позитивних рис характеру, установки на толерантну безконфліктну взаємодію з оточенням, соціально-схвалюваних стереотипів поведінки.

Вважаємо, що соціально-педагогічна діяльність з профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти повинна базуватися на системному підході із залученням правоохоронних органів, фахівців соціальної галузі, педагогічних працівників та батьків підлітків.

Список використаних джерел:

1. Клочан Ю. В. Соціально-педагогічна профілактика делінквентної поведінки учнівської молоді: сутність, методи, форми. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. №11. 2015. С. 75-79.
2. Лушпай Л. І. Булінг як соціально-педагогічна проблема та шляхи її вирішення (на прикладі досвіду середніх загальноосвітніх шкіл Великої Британії). URL: <https://kipt.sumdu.edu.ua/pdf/buling/buling.pdf> (дата звернення 03.05.2021 р.).
3. Олійник В. О. Соціально-педагогічна профілактика жорстокої поведінки учнів основної школи засобами анімаційної діяльності: дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.05. ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Харків, 2017. 265 с.
4. Шевців З. М. Основи соціально-педагогічної діяльності: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 248 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/48554-tema-1-sutnst-sotsalno-pedagogchno-dyalnost.html> (дата звернення 03.05.2021 р.).

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В БЛАГОДІЙНИХ ФОНДАХ

Анастасія Тараненко

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. О. Шеплякова

Вирішення проблеми соціалізації людей похилого віку є важливим напрямом соціальної політики багатьох держав, зокрема й України. Адже старіння є кризовим періодом для кожної дорослої людини, а чисельність цієї вікової групи щорічно зростає. При цьому здебільшого представники аналізованої вікової категорії виявляються неготовими сприйняти старість як невід'ємну частину життя, насамперед, через значні фізіологічні зміни в організмі, вимушену бездіяльність (як наслідок завершення трудової діяльності), звуження кола спілкування та зниження соціальної активності, неможливість адаптуватися до змінених умов (у тому числі, й соціально-економічних) тощо. Допомогти людям похилого віку подолати складну життєву ситуацію і продовжувати жити повноцінним соціальним життям є професійним завданням соціальних працівників.

Установлено, що окремі аспекти проблеми соціалізації людей похилого віку в своїх працях досліджували: теоретико-методологічні засади соціалізації особистості – О. Безпалько, А. Капська, А. Мудрик, А. Рижанова та ін.; соціально-психологічні аспекти подолання проблем осіб похилого віку – В. Альперович, О. Коваленко, О. Козлов, О. Краснова та ін.; соціальна робота з людьми похилого віку – Д. Титов, О. Тополь, Є. Холостова та ін., зокрема соціально-педагогічна робота – М. Васильєва, М. Житинська, Ю. Лисенко, Г. Міннігалєєва, О. Новікова, М. Подберезський, І. Романова, М. Сех та інші.

Проведений аналіз наукової літератури та практики соціальної роботи з людьми похилого віку за кордоном засвідчив, що соціальними інституціями, на базі яких може бути ефективно вирішена проблема позитивної соціалізації людей похилого віку і потенціал яких достатньою мірою не використовується (через відсутність відповідних технологій соціальної, у тому числі й соціально-педагогічної роботи), є благодійні фонди. Окрім того встановлено, що ефективно здійснення роботи соціального працівника з соціалізації людей похилого віку в благодійних фондах, насамперед, передбачає наявність відповідної нормативно-правової бази.

Аналіз нормативних джерел засвідчив, що нормативно-правові основи роботи соціального працівника з соціалізації людей похилого віку в благодійних фондах закладені в актах міжнародного та національного законодавства таких, як:

- *Віденський Міжнародний план дій із проблем старіння*, в якому наголошено на необхідності досягнення законодавчих гарантій економічного і

соціального забезпечення людей похилого віку, а також запропоновано рекомендації щодо вирішення найважливіших проблем людей похилого віку;

- *Конституція України*, у статті 46 якої закріплено право громадян України на соціальний захист, що, серед іншого, включає і право на забезпечення їх у разі старості;

- *Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні»*, у якому закріплено засади державної політики щодо людей похилого віку, а саме: розділ 1 (статті 1-4), де передбачено, що держава гарантує кожному ветерану праці та громадянину похилого віку належний рівень життя, задоволення різноманітних життєвих потреб, подання різних видів допомоги, розділ 3 (статті 10-45), в якому визначено правовий статус громадян похилого віку та всі соціальні гарантії захисту, що передбачені законодавством України;

- *Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»*, де визначено загальні принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду. Зокрема, у статті 9 зазначеного Закону закріплено види пенсійних і соціальних виплат людям похилого віку; у розділі 3(статті 26-29) регламентовано порядок призначення пенсій за віком;

- *Закон України «Про соціальні послуги»*, де визначені основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, у тому числі й людям похилого віку, а саме: стаття 1, у котрій людей похилого віку віднесено до осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; стаття 16, де закріплено класифікацію соціальних послуг, що можуть надаватися громадянам України, у тому числі похилого віку;

- *Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»*, де визначено загальні засади благодійної діяльності в Україні, у тому числі стосовно людей похилого віку: стаття 3 (закріплено цілі та сфери благодійної діяльності); стаття 5 (виокремлено види благодійної діяльності).

Отже, виходячи з вищезазначеного аналізу, можемо зробити висновок, що в Україні існує певна нормативно-правова база, яка регулює різні аспекти роботи соціального працівника з соціалізації людей похилого віку, зокрема в благодійних фондах. Тому в процесі розробки технології роботи соціального працівника з соціалізації осіб похилого віку в благодійних фондах слід спиратися на визначену нормативно-правову базу і у відповідності до неї вибудовувати алгоритм соціальної роботи.

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Дмитро Якимович

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. О. Шеплякова

На сучасному етапі розвитку українського суспільства наявною є тенденція до зростання кількості дітей, зокрема підліткового віку, які через різноманітні несприятливі чинники (девальвація моральних цінностей, виховна пасивність багатьох сімей та невиконання батьками своїх обов'язків, поширення наркоманії, деморалізуючий вплив засобів масової інформації тощо) потребують соціально-психологічної реабілітації і стають вихованцями відповідних центрів. Тому актуалізованою є проблема забезпечення в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей цілеспрямованого, систематичного соціально-виховного впливу на вихованців, зокрема підліткового віку, задля формування соціально здорової особистості.

При цьому дієвим засобом соціально-виховного впливу на людину протягом життя є мистецтво, зокрема театральне, ефективне використання якого в процесі соціального виховання підростаючого покоління (у тому числі підлітків – вихованців центрів соціально-психологічної реабілітації дітей) здатне активізувати соціальний розвиток дітей з метою підвищення рівня їхньої соціальності, формування необхідних особистісних характеристик. Адже театральне мистецтво має унікальні можливості впливу на свідомість і почуття підлітків, сприяння їхньому етичному, естетичному вихованню, збагаченню внутрішнього світу, духовному зростанню, розкриттю та розвитку задатків, творчих здібностей, обдаровань.

На основі проведеного аналізу наукових джерел встановлено, що теоретичні питання соціалізації дітей підліткового віку досліджували О. Безпалько, Р. Вайнола, М. Галагузова, А. Макаренко, Л. Міщик, С. Харченко та ін.; соціального виховання – В. Бочарова, Н. Бурая, А. Капська, І. Зверева, А. Мудрик, О. Рассказова, А. Рижанова та ін. Теоретико-методичні основи діяльності центрів соціально-психологічної реабілітації дітей розкрито в студіях О. Караман, С. Коношенка, С. Пальчевського, А. Полянничко, М. Сосюри та ін. Мистецтво як засіб соціального виховання репрезентовано в наукових розвідках І. Беха, О. Олексюк, О. Отич, Н. Максимовської, О. Мальцевої, Ю. Лисенко, О. Хендрик та інших учених; театральне мистецтво – у дослідженнях М. Дергач, Л. Некрасова.

Аналіз розробленості проблематики дослідження в літературі показав, що на сьогодні вже накопичено значний теоретичний і емпіричний матеріал з проблеми соціалізації підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. Водночас технологія соціального виховання підлітків у зазначених соціальних інституціях не отримала достатнього висвітлення в соціально-

педагогічній літературі, а також недостатньо використаними в процесі соціально-виховної роботи центрів соціально-психологічної реабілітації дітей залишаються можливості засобів театрального мистецтва, бракує теоретико-методичних розробок.

При цьому встановлено, що *соціальне виховання* (за визначенням Н. Бурої) – це «педагогічно орієнтована та доцільна система сприяння особистості в оптимальній реалізації здібностей та можливостей на всіх вікових етапах розвитку людини, в різних сферах мікросередовища особистості з використанням потенціалу всіх суб'єктів виховного процесу» [1, с. 18]. Результатом соціального виховання особистості є певний рівень *соціальності*, що представлена «ієрархією соціальних цінностей, якостей, просоціальною поведінкою» (А. Рижанова) [3, с. 98].

Проведений аналіз наукової концепції О. Рассказової [2] дозволив визначити «*соціальне виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації*» як процес їхньої спрямованої, закономірної позитивної зміни, вдосконалення соціально значущих якостей, засвоєння соціальних емоційних реакцій; напрацювання різних форм самовиявлення в різних видах соціальної поведінки, звичних реакцій у певних соціальних діях, усвідомлення себе суб'єктом власної діяльності.

З'ясовано, що *театральне мистецтво* є дієвим інструментом соціально-виховного впливу на людину протягом життя, ефективно використання засобів якого в процесі соціального виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей здатне активізувати соціальний розвиток дітей з метою підвищення рівня їхньої соціальності.

Тому необхідним вбачається розробка, теоретичне обґрунтування і експериментальна перевірка технології соціального виховання підлітків засобами театрального мистецтва в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, що в подальшому може бути використана соціальним педагогом зазначеної інституції в практичній соціально-педагогічній роботі з метою підвищення рівня соціальності вихованців підліткового віку.

Список використаних джерел:

1. Буряя Н. П. Соціальна робота: навч. посіб. Харьков: Ун-т внутрішніх справ, 1996. 104 с.
2. Рассказова О. І. Теорія та практика розвитку соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: дис. докт. пед. наук: 13.00.05 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2014. 520 с.
3. Рижанова А. О. Розвиток соціальності людини як умова формування громадянського суспільства. *Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., 20-21 трав. 2008 р. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2008. Ч. 2. С.98-100.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Артюшенко Валерія** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
2. **Бабенко Владислава** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
3. **Бейник Ксенія** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
4. **Буйницька Марина** – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 «Професійна освіта» (за спеціальностями) Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків).
5. **Вазуля Карина** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
6. **Ван Юйхун** - здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
7. **Герасименко Євгенія** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
8. **Гончарова Анна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
9. **Грицай Світлана** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна».
10. **Гунько Лілія** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
11. **Жигилій Ганна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
12. **Житник Світлана** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна».
13. **Карпцова Крістіна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
14. **Котікова Ольга** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

15. **Кретчак Христина** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
16. **Кривохата Карина** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
17. **Лейба Андрій** – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
18. **Лещенко Євгенія** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківської гуманітарно-педагогічної академії.
19. **Напольських Владислава** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
20. **Новицька Анна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
21. **Олексенко Анна** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
22. **Паршина Валерія** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
23. **Пихова Поліна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
24. **Полякова Кристина** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
25. **Потьомкіна Нанулі** – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» Харківської державної академії культури.
26. **Сапельнікова Аліна** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
27. **Сиротюк Марія** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
28. **Сініченко Альона** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
29. **Столярова Наталія** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

30. **Тараненко Анастасія** – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
31. **Хопта Віра** – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
32. **Якимович Дмитро** – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

МАТЕРІАЛИ
міжвузівської дистанційної науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ
СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

19 травня 2021 р.

Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Формат 60x90/16.
Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 4,2

Електронне видання